OIKEUSMINISTERIÖ

LAUSUNTO

Lainvalmisteluosasto
Lainsäädäntöneuvos Arja Manner
Lainsäädäntöneuvos Olli Wikberg

23.1.2019

HE 29/2018 vp
HALLITUKSEN ESITYS EDUSKUNNALLE LAIKSI OIKEUDENKÄYNNISTÄ HALLINTOASIOISSA JA ERÄIKSI SIIHEN LIITTYVIKSI LAEIKSI
- vastine lakivaliokunnalle annettuihin lausuntoihin

Lakivaliokunnalle on saapunut perustuslakivaliokunnan lausunto 50/2018 vp.

Lakivaliokunnalle ovat antaneet lausunnon

- *korkein hallinto-oikeus*
- *Helsingin hallinto-oikeus*
- *Hämeenlinnan hallinto-oikeus*
- *Itä-Suomen hallinto-oikeus*
- *Pohjois-Suomen hallinto-oikeus*
- *Turun hallinto-oikeus*
- *Vaasan hallinto-oikeus*
- *Ahvenanmaan hallintotuomioistuin*
- *markkinaoikeus*
- *työtuomioistuin*
- *vakuutusoikeus*
- *Varsinais-Suomen käräjäoikeus*
- *oikeuskanslerinvirasto*
- *Sosiaaliturva-asioiden muutoksenhakulautakunta (SAMU)*
- *Työeläkeasioiden muutoksenhakulautakunta (TELK)*
- *opetus- ja kulttuuriministeriö,*
- *sisäministeriö*
- *sosiaali- ja terveysministeriö*
- *valtiovarainministeriö*
- *ympäristöministeriö*
- *HAIPA-hanketoimisto*
- *Kirkkohallitus*
- *Etelä-Suomen aluehallintovirasto*
- *Maahanmuuttovirasto*
- *Verohallinto*

Käyntiosoite	Postiosoite	Puhelin	Faksi	Sähköpostiosoite
Eteläesplanadi 10 HELSINKI	PL 25 00023 VALTIONEUVOSTO	02951 6001	09 1606 7730	oikeusministerio@om.fi

- *Etelä-Suomen oikeusapu- ja edunvalvontapiiri (Helsingin oikeusaputoimisto)*
- *Auktorisoidut Lakimiehet ry*
- *Elinkeinoelämän Keskusliitto EK ry*
- *Lastensuojelun Keskusliitto*
- *Suomen Asianajajaliitto*
- *Suomen Haastemiehet JHL ry*
- *Suomen Kuntaliitto*
- *Suomen luonnonsuojeluliitto ry*
- *Suomen tuomariliitto ry*
- *Suomen Yrittäjät ry*
- *professori Olli Mäenpää*
- *professori Mikko Vuorenpää*

1 Laki oikeudenkäynnistä hallintoasioissa (1. lakiehdotus)

1 luku. Yleiset säännökset

2 § Lain soveltamisala

Hallituksen esitys

2 §
Lain soveltamisala

Tätä lakia sovelletaan oikeudenkäynnissä yleisissä hallintotuomioistuimissa, joita ovat korkein hallinto-oikeus ja alueelliset hallinto-oikeudet, mukaan lukien Ahvenanmaan hallintotuomioistuin.

Lisäksi tätä lakia sovelletaan hallintoasiaa koskevassa oikeudenkäynnissä vakuutusoikeudessa, markkinaoikeudessa ja työtuomioistuimessa.

Tätä lakia sovelletaan myös valitusasioita käsittelemään perustetussa lautakunnassa siten kuin siitä erikseen säädetään.

Mitä tässä laissa säädetään hallintotuomioistuimesta, sovelletaan myös 2 ja 3 momentissa tarkoitettuihin tuomioistuimiin ja lautakuntiin niiden käsitellessä hallintolainkäyttöasiaa.

Muulle kuin tuomioistuimelle tai valitusasioita käsittelemään perustetulle lautakunnalle tehtävän valituksen käsittelystä säädetään hallintolain (434/2003) 3 a §:ssä.

Työtuomioistuin:

Hallituksen esitykseen ei sisälly nykyistä oikeudenkäynnistä työtuomioistuimessa annetun lain 37 a §:ää korvaavaa säännöstä ehdotetun oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annetun lain soveltamisesta käsiteltäessä työtuomioistuimessa mainitussa lainkohdassa tarkoitettuja valitusasioita vaan lain soveltaminen jää lain 2 §:n 2 ja 4 momentin sekä 127 §:n varaan. Sääntelyllä ei kuitenkaan liene tarkoitetun muuttaa hallintolainkäyttölain soveltamisalaa työtuomioistuimessa, joten työtuomioistuimen osalta tulisi säätää nykyistä 37 a §:ää vastaava viittaussäännös ehdotetun lain valituskirjelmää, valitusasian käsittelyä ja selvittämistä sekä oikeudenkäyntikuluja koskevien säännösten soveltamisesta käsiteltäessä työtuomioistuimessa mainittuja valitusasioita.

Oikeudenkäynnin julkisuudesta hallintotuomioistuimissa annetun lain 2 §:n 2 momenttiin olisi syytä lisätä markkinaoikeutta vastaava säännös työtuomioistuimen osalta.

Työtuomioistuimesta annetun lain nimike on muuttunut oikeudenkäynnistä työtuomioistuimessa annetuksi laiksi (679/2016).

Työeläkeasioiden muutoksenhakulautakunta:

Työeläkeasioiden muutoksenhakulautakunta ja tapaturma-asioiden muutoksenhakulautakunta eivät ole valtion organisaatioita vaan yksityisten eläke- ja vakuutuslaitoksen rahoittamia. Muutoksenhakuasioissa ne rinnastettaisiin tuomioistuimiin. Ne voisivat siis asettaa ja määrätä uhkasakkoja ja järjestyssakon. Näiden sakkojen täytäntöönpano tapahtuisi siten kuin laissa sakon täytäntöönpanosta säädetään.

Kirkkohallitus:

Hallintolain 3 a §:n nojalla alistusasian yhteydessä alistusviranomaisen käsittelemään valitukseen sovellettaisiin hallintolain oikaisuvaatimusta koskevia säännöksiä. Hallintolain menettelysäännösten puutteellisuus johtanee siihen, että jatkossa menettely alistukseen liittyvien valitusten käsittelyssä olisi aiempaa epäyhdenmukaisempaa, mikä olisi vastoin hallituksen esityksen tavoitteita.

Oikeusministeriö:

Oikeudenkäynnistä työtuomioistuimessa annetun lain (646/1974) 37 a §:ssä säädetään, että käsiteltäessä 1 §:n 3 momentissa tarkoitettuja valitusasioita noudatetaan hallintolainkäyttölain (586/1996) valituskirjelmää, valitusasian käsittelyä ja selvittämistä samoin kuin oikeudenkäyntikuluja koskevia säännöksiä. Kyseessä on yleisviittaus hallintolainkäyttölakiin. Ehdotetun lain 2 §:n 2 ja 4 momentin ja 127 §:n säännökset huomioiden on selvää, että työtuomioistuimen käsitellessä valitusta työneuvoston oikaisuvaatimukseen antamasta päätöksestä, asiassa sovellettaisiin oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annetun lain valituskirjelmää, valitusasian käsittelyä ja selvittämistä sekä oikeudenkäyntikuluja koskevia säännöksiä. Erillinen säännös on siten tarpeeton.

Työeläkeasioiden muutoksenhakulautakunnan ja tapaturma-asioiden muutoksenhakulautakunnan tehtävissä ei ole kyse julkisen hallintotehtävän hoitamisesta vaan hallintolainkäytöstä. Ne toimivat toimialaansa kuuluvissa asioissa ensi asteen valitusviranomaisina, joiden päätöksistä valitetaan vakuutusoikeuteen. Ehdotetussa laissa ne rinnastettaisiin tuomioistuimiin, joten niillä olisi oikeus myös asettaa ja määrätä oikeudenkäynnissä prosessuaalinen uhkasakko tai järjestyssakko.

Käyntiosoite	**Postiosoite**	**Puhelin**	**Faksi**	**Sähköpostiosoite**
Eteläesplanadi 10 HELSINKI	PL 25 00023 VALTIONEUVOSTO	02951 6001	09 1606 7730	oikeusministerio@om.fi

Hallintopäätöksen alistaminen ylemmän hallintoviranomaisen vahvistettavaksi on nykyisin poikkeuksellinen menettely, sillä alistusmenettelystä on luovuttu esimerkiksi kunnallishallinnossa. Nykyisin hallintoasiaa koskeva valitus voidaan joissakin tapauksissa tehdä hallintoviranomaiselle, jolloin sen käsittelyssä sovelletaan hallintolainkäyttölakia. Jos hallintopäätös on alistettava ylemmän hallintoviranomaisen vahvistettavaksi, myös alistusasia käsittelyssä sovelletaan hallintolainkäyttölakia. Hallituksen esityksessä laiksi oikeudenkäynnistä hallintoasioissa ehdotetaan, että hallintoviranomaiselle tehtyyn valitukseen sovellettaisiin oikaisuvaatimusta koskevia hallintolain 7 a luvun säännöksiä. Hallintotuomioistuinprosessia koskevat säännökset eivät käytännössä sovellu hyvin noudatettaviksi hallintoviranomaisessa. Tarkoituksena on, että oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annetun lain säännöksiä sovellettaisiin vain tuomioistuimissa tai valituksia käsittelemään perustetuissa lautakunnissa.

Ehdotusta ei ole tarpeen muuttaa.

3 § Suhde muuhun lainsäädäntöön

Hallituksen esitys

3 §
Suhde muuhun lainsäädäntöön

Jos muussa laissa on tästä laista poikkeavia säännöksiä, niitä sovelletaan tämän lain asemesta.

Helsingin hallinto-oikeus:

Esitetyssä laissa on paikoitellen viitattu epäjohdonmukaisesti mahdollisiin erityissäännöksiin, kun taas joissain kohdissa viittauksia ei ole lainkaan, vaikka erityissäännöksiä olisikin muualla laissa.

Oikeusministeriö:

Kyse on informatiivisista viittauksista.

Ehdotusta ei ole tarpeen muuttaa.

4 § Määritelmät

Hallituksen esitys

4 §
Määritelmät

Tässä laissa tarkoitetaan:
1) viranomaisella valtion virastoa ja laitosta, Ahvenanmaan maakunnan viranomaista, kunnallista viranomaista, itsenäistä julkisoikeudellista laitosta sekä muuta julkista hallintotehtävää hoitavaa;

2) lainvoimalla viranomaisen ja hallintotuomioistuimen päätöksen pysyvyyttä siten, että siihen ei enää voida hakea muutosta säännönmukaisin muutoksenhakukeinoin oikaisuvaatimuksen määräajan tai valitusajan päätyttyä tai sen vuoksi, että päätökseen ei saa vaatia oikaisua tai hakea muutosta valittamalla.

PeVL 50/2018 vp:

Lakivaliokunnan on täydennettävä määritelmäsäännöstä asianosaisen ja oikeudenkäynnin osapuolen määrittelyllä.

Markkinaoikeus:

Viranomaisen määritelmän lienee tarkoitus kattaa muun ohessa myös yksityiset yhteisöt ja yhtiöt, kun ne hoitavat julkista hallintotehtävää, vaikka yksityiskohtaisissa esimerkkiperusteluissa tätä ei todeta.

Suomen Kuntaliitto:

Viranomaisen määritelmä voi aiheuttaa sekaannusta sote-maakuntauudistuksen jälkeen. Yksityisten sote-yritysten perustamat osakeyhtiömuodossa toimivat sote-keskukset hoitavat myös julkisia hallintotehtäviä.

Professori Mäenpää:

Asianosainen ja osapuoli tulisi määritellä. Määrittelyn lähtökohtana voi *asianosaisen* osalta olla tavanomainen hallinto-oikeudellinen asianosaisen määritelmä. Sen mukaisesti hallintoasiaa koskevassa oikeudenkäynnissä asianosaisena on perusteltua pitää sitä, johon hallintotuomioistuimen päätös on kohdistettu tai jonka oikeuteen, velvollisuuteen tai etuun päätös välittömästi vaikuttaa. *Oikeudenkäynnin osapuolia* taas ovat asianosainen ja valituksen kohteena olevan päätöksen tehnyt viranomainen. Muun hallintolainkäyttöasian käsittelyssä oikeudenkäynnin osapuolia ovat vaatimuksen esittäjä ja vaatimuksen kohde.

Oikeusministeriö:

Viranomaisen määritelmä

Pykäläehdotuksen 2 kohdan määritelmässä mainitaan myös muut julkista hallintotehtävää hoitavat. Ne voivat olla esimerkiksi osakeyhtiöitä tai muita yksityisiä yhteisöjä taikka yhtiöitä silloin, kun ne hoitavat perustuslain 124 §:ssä tarkoitettua julkista hallintotehtävää.

Asianosaisen ja osapuolen määritelmä

Asianosaisuus on hallintolainkäytössä osin materiaalista, osin prosessuaalista. Yksiselitteiset määritelmäsäännökset edellyttäisivät tämän huomioon ottamista määritelmissä selkeällä ja riittävällä tavalla. Lisäksi hallintoasioita koskevat oikeudenkäynnit ovat vain harvoin kahden asianosaisen tai osapuolen välisiä ja sellaisia, että prosessiasetelmat säilyvät muuttumattomina prosessin eri vaiheissa.

Professori Mäenpään ehdotus vastaisi keskeiseltä sisällöltään voimassa olevaa yleissäännöstä (hallintolainkäyttölain 6 §:n 1 momentti: ”se, johon päätös on kohdistettu tai jonka oikeuteen, velvollisuuteen tai etuun päätös välittömästi vaikuttaa”), joka koskee valitusoikeutta lähinnä materiaalisella perusteella. Professori Mäenpään ehdotuksen mukaan sanan ”päätös” asemesta käytettäisiin kuitenkin ilmaisua ”hallintotuomioistuimen päätös”.

Ehdotetussa laissa oikeudenkäynnistä hallintoasioissa (7 §:n 1 momentti ja 109 §:n 1 momentti) asianosaisuuteen perustuva valitusoikeus määriteltäisiin samalla tavoin kuin voimassa olevassa laissa.

Yleissäännöksestä poikkeava materiaalisen asianosaisen määritelmä on ympäristönsuojelulaissa (43 §: ”ne, joiden oikeutta tai etua asia saattaa koskea”).

Oikeus valittaa hallintotuomioistuimeen ei aina perustu materiaaliseen asianosaisuuteen vaan esimerkiksi kunnan jäsenyyteen tai järjestön toimintaan. Tästä säädetään esimerkiksi kuntalaissa, ympäristönsuojelulaissa, vesilaissa sekä maankäyttö- ja rakennuslaissa. Tällöin esimerkiksi kunnan jäsen tai järjestö, joka on käyttänyt laissa säädettyä valitusoikeuttaan, on oikeudenkäynnissä asianosaiseen rinnastuvassa roolissa, vaikka kyse ei ole materiaalisesta asianosaisesta.

Termit ”asianosainen” ja ”osapuoli” eivät ole hallintolainkäytössä vakiintuneet. Oikeuskirjallisuudessa on todettu esimerkiksi, että asianosaisaseman määräytyminen hallintolainkäytössä on ratkaistava materiaalisen lainsäädännön valossa (*Pekka Hallberg – Pirkko Ignatius – Heikki Kanninen*: Hallintolainkäyttölaki, Kauppakaari 1997, s. 254).

Oikeuskirjallisuudessa on todettu myös, että ”hallintolainkäytön osapuoliasetelmat ovat hyvin moninaisia, vaihtelevia, tilanneriippuvaisia ja usein irrallaan asianosaiskäsitteestä tai ainakin yhdenmukaisesta asianosaiskäsitteestä” (ks. esimerkiksi *Mirjami Paso – Petri Saukko – Veijo Tarukannel – Matti Tolvanen*: Hallintolainkäyttö, Talentum 2015, s. 60).

Hallintotuomioistuimessa vireillä olevassa asiassa annettava päätös voi vaikuttaa välittömästi myös niiden oikeuteen, etuun tai velvollisuuteen, joilla olisi ollut oikeus valittaa materiaalisena asianosaisena hallintopäätöksestä, mutta jotka eivät ole valittaneet eivätkä siten ole hallintotuomioistuimessa ainakaan kyseessä olevassa oikeusasteessa prosessuaalisia asianosaisia. Oikeudellisen intressin perusteella heitä kuitenkin kuullaan tässä oikeudenkäynnissä.

Asianosaisuus (materiaalinen tai prosessuaalinen) ratkeaa sovellettavan lainsäädännön kautta. Sovellettavasta lainsäädännöstä tulee ilmi, mikä on se oikeudellinen intressi, jonka vuoksi asiassa asianosaista on kuultava oikeudenkäynnissä. Korkeimmassa hallinto-oikeudessa asetelman perustana on hallinto-oikeuden ratkaisu ja mahdollisesti myös edelleen hallintoviranomaisen ratkaisu (jos alkuperäinen valitus on hylätty).

Oikeudellinen intressi ratkaisee myös niitä tilanteita, joissa asiaa ei voida ratkaista valituskelpoisella hallintopäätöksellä, vaan kysymys on julkisoikeudellista oikeussuhdetta koskevasta hallintoriidasta.

Käytännössä hallintotuomioistuimissa esiintyy eri asiaryhmissä ja oikeudenkäynnin vaiheissa erilaisia asianosaisasetelmia. Tällöin oikeudenkäynnissä kuultavien aseman määrittämisessä otetaan huomioon, mistä asiassa on kysymys ja mitä sen aikaisemmissa vaiheissa on tapahtunut.

Käyntiosoite	**Postiosoite**	**Puhelin**	**Faksi**	**Sähköpostiosoite**
Eteläesplanadi 10 HELSINKI	PL 25 00023 VALTIONEUVOSTO	02951 6001	09 1606 7730	oikeusministerio@om.fi

Hallituksen esityksen valmistelussa on selvitetty erilaisia asianosais- ja osapuolitilanteita ja päädytty siihen, että kaikkia asiaryhmiä ja tilanteita kattavaa määritelmää ei ole mahdollista kirjoittaa. Asianosaisen ja osapuolen yleismääritelmistä ja niiden tulkinnasta aiheutuisi todennäköisesti uusia rajanvetotilanteita. Niistä voisi aiheutua myös oikeustilan muutoksia, joihin ei ole perusteita ja joita ei ole tarkoitettu. Tämä ei selkeyttäisi menettelyä nykyisestä vaan olisi oikeusturvan kannalta haitallista.

Ehdotusta ei ole tarpeen muuttaa.

2 luku. Valitus hallintopäätöksestä

6 § Hallintopäätöksen valituskelpoisuus

Hallituksen esitys

6 §
Hallintopäätöksen valituskelpoisuus

Valittamalla saa hakea muutosta päätökseen, jolla viranomainen on ratkaissut hallintoasian tai jättänyt sen tutkimatta.

Valittamalla ei saa hakea muutosta päätökseen, joka koskee vain asian valmistelua tai täytäntöönpanoa. Valittamalla ei myöskään saa hakea muutosta hallinnon sisäiseen määräykseen, joka koskee tehtävän tai muun toimenpiteen suorittamista.

Hämeenlinnan hallinto-oikeus:

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin päätöksistä, joista ei saisi valittaa. Säätäminen lakitasossa ei ole tarpeen, vaan asiasta voitaisiin ohjata 1 momentin perusteluissa.

Sisäministeriö:

Pykälän 2 momentin sisältö täytäntöönpanoa koskevien päätösten valituskelpoisuudesta jää epäselväksi.

Oikeusministeriö:

Päätöksistä, joista ei saa hakea muutosta valittamalla on syytä säätää lakitasossa. Pykälä ei muuta oikeustilaa, minkä lisäksi laaja oikeuskäytäntö tukee tulkintaa.

Ehdotusta ei ole tarpeen muuttaa.

10 § Toimivaltainen hallinto-oikeus

Hallituksen esitys

10 §
Toimivaltainen hallinto-oikeus

Alueellisesti toimivaltainen on se hallinto-oikeus, jonka tuomiopiirissä on hallintopäätöksen tehneen viranomaisen toimialue.

Jos päätöksen tehneen viranomaisen toimialue on useammassa kuin yhdessä tuomiopiirissä, toimivaltainen on se hallinto-oikeus, jonka tuomiopiirissä viranomaisen päätoimipaikka sijaitsee. Jollei tätä perustetta voida käyttää, toimivaltainen on se hallinto-oikeus, jonka tuomiopiirissä päätös on tehty.

Jos päätöksen tehneen viranomaisen toimialueena on koko maa, toimivaltainen on se hallinto-oikeus, jonka tuomiopiirissä valittajan kotipaikka sijaitsee. Jos päätös koskee kiinteistöä tai aluetta, toimivaltainen on kuitenkin se hallinto-oikeus, jonka tuomiopiirissä pääosa kiinteistöstä tai alueesta sijaitsee. Viranomaisen toimialueena pidetään koko maata myös silloin, kun Ahvenanmaa ei kuulu sen toimialueeseen.

Jos 3 momentissa tarkoitetun viranomaisen päätös koskee useaa kiinteistöä tai aluetta, jotka sijaitsevat eri hallinto-oikeuksien tuomiopiireissä, taikka useaa henkilöä tai yhteisöä, joiden kotipaikat sijaitsevat eri hallinto-oikeuksien tuomiopiireissä, toimivaltainen on se hallinto-oikeus, jonka tuomiopiirissä viranomaisen päätoimipaikka sijaitsee. Jollei tätä perustetta voida käyttää, toimivaltainen on se hallinto-oikeus, jonka tuomiopiirissä päätös on tehty.

Jos asiassa ei ole toimivaltaista hallinto-oikeutta 1—4 momentin perusteella, toimivaltainen on Helsingin hallinto-oikeus.

Etelä-Suomen aluehallintovirasto:

Säännökseen tulisi lisätä lause, jonka mukaan, jos päätös koskee yhtiötä, yhdistystä, osuuskuntaa tai muuta yhteisöä, toimivaltainen on se hallinto-oikeus, jonka tuomiopiirissä kyseisen yhteisön kotipaikka on.

Oikeusministeriö:

Jos Etelä-Suomen aluehallintoviraston ehdotuksessa tarkoitetaan, että valituksen valtakunnallisen viranomaisen päätöksestä on tehnyt yhtiö tai muu vastaava yhteisö, ehdotetun pykälän 3 momentin ensimmäinen virke kattaa lausunnossa mainitut tilanteet, joten täsmennykseen ei ole tarvetta.

<u>Ehdotusta ei ole tarpeen muuttaa.</u>

11 § Asiakokonaisuuden yhdistäminen hallinto-oikeudessa

Hallituksen esitys

11 §
Asiakokonaisuuden yhdistäminen hallinto-oikeudessa

Sen estämättä, mitä 10 §:ssä säädetään, hallinto-oikeus on toimivaltainen käsittelemään asian, joka kuuluu samaan asiakokonaisuuteen hallinto-oikeudessa vireillä olevan asian kanssa.

Edellytyksenä on, että:
1) hallinto-oikeus on asiallisesti toimivaltainen käsittelemään kyseessä olevaan asiaryhmään kuuluvia asioita;

2) asioiden yhdessä käsitteleminen on erityisestä syystä tarpeen; ja
3) asioiden yhdessä käsittelystä ei aiheudu oikeudenkäynnin osapuolille kohtuutonta haittaa.

Hallinto-oikeus voi siirtää toimivaltaansa kuuluvan asian 1 momentissa tarkoitetun hallinto-oikeuden käsiteltäväksi. Ennen siirtoa on kuultava oikeudenkäynnin osapuolia.

Siirtopäätökseen ei saa hakea muutosta valittamalla.

PeVL 50/2018 vp:

Perusteluissa todetaan, että yhdistämisellä yhdessä käsiteltäväksi tarkoitetaan sitä, että asiat käsitellään samanaikaisesti samassa tuomioistuimessa ja ratkaisu annetaan yhtä aikaa. Perustelujen mukaan kyse ei siis ole asiakokonaisuuksien yhdistämisestä yhdeksi asiaksi. Sääntelyä on syytä sanonnallisesti täsmentää.

Helsingin hallinto-oikeus:

Säännöksessä ei ole säädetty, eikä yksityiskohtaisissa perusteluissakaan ole tuotu esiin, millä kriteerillä asiakokonaisuuden käsittelevä hallinto-oikeus ratkaistaan. Kohta tulee ehdottomasti selkeyttää. Sama koskee sitä, mitä samaa asiakokonaisuutta käsittävillä asioilla tarkemmin tarkoitetaan. Säännöksen 2 momentin 2 kohdan erityinen syy on sanamuodoltaan ristiriidassa yksityiskohtaisten perustelujen kanssa. Tuomioistuimen forumsäännöksen on oltava selkeä, täsmällinen ja hyvin perusteltu.

Hämeenlinnan hallinto-oikeus:

Asiakokonaisuuden yhdistäminen on ongelmallinen toteuttaa käytännössä. Voi johtaa epätarkoituksenmukaisiin tilanteisiin. KHO:lle toimivalta yhdistää asioita.

Pohjois-Suomen hallinto-oikeus:

Pykälässä ei oteta lainkaan kantaa hallinto-oikeuksien muun kuin asiallisen toimivallan määräytymiseen tai siihen, miten hallinto-oikeuksien tulisi asiassa menetellä.

Varsinais-Suomen käräjäoikeus:

Siirron vastaanottavan tuomioistuimen kuulemisvelvoite tulisi kirjata lainkohtaan. Kuulemisvelvollisuuden ilmeneminen pelkistä perusteluista ei ole riittävä.

***Oikeusministeriö**:*

Säännös asiakokonaisuuden yhdistämisestä hallinto-oikeudessa olisi uusi. Säännöstä on toivottu, koska tietyissä tilanteissa asioiden yhdessä käsittelemisen on arvioitu voivan selkeyttää ja nopeuttaa asioiden käsittelyä. Säännös mahdollistaa asioiden yhdessä käsittelemisen tietyissä tilanteissa, mutta missään tilanteessa se ei velvoita tuomioistuimia asioiden yhdessä käsittelyyn. Oikeusministeriö ei pidä tarkoituksenmukaisena sitä, että korkein hallinto-oikeudelle säädettäisiin toimivalta asiassa Hämeenlinnan hallinto-oikeuden esittämällä tavalla.

Asiakokonaisuuteen liittyvien hallinto-oikeuksien tulisi ennen asian siirtoon ryhtymistä sopia keskenään siitä, mikä hallinto-oikeus asiakokonaisuuden käsittelee. Tarkoituksena on, että asiakokonaisuuden yhdistäminen voisi tapahtua mahdollisimman joustavasti ja asianomaiset hallinto-oikeudet voisivat sopia siirrosta kussakin tapauksessa

tarkoituksenmukaisimmalla tavalla. Asian selkeyttämiseksi 11 §:n 3 momentin säännöstä olisi syytä täydentää.

Pykälä voisi kuulua seuraavasti (muutokset lihavoitu):

11 §
Asiakokonaisuuden yhdessä käsitteleminen hallinto-oikeudessa

Sen estämättä, mitä 10 §:ssä säädetään, hallinto-oikeus on toimivaltainen käsittelemään asian, joka kuuluu samaan asiakokonaisuuteen hallinto-oikeudessa vireillä olevan asian kanssa.

Edellytyksenä on, että:
1) hallinto-oikeus on asiallisesti toimivaltainen käsittelemään kyseessä olevaan asiaryhmään kuuluvia asioita;
2) asioiden yhdessä käsitteleminen on erityisestä syystä tarpeen; ja
3) asioiden yhdessä käsittelystä ei aiheudu oikeudenkäynnin osapuolille kohtuutonta haittaa.

Hallinto-oikeus voi siirtää toimivaltaansa kuuluvan asian 1 momentissa tarkoitetun hallinto-oikeuden käsiteltäväksi. Ennen siirtoa on kuultava oikeudenkäynnin osapuolia.

Hallinto-oikeus voi siirtää toimivaltaansa kuuluvan asian 1 momentissa tarkoitetun hallinto-oikeuden käsiteltäväksi ***sovittuaan asiasta vastaanottavan tuomioistuimen kanssa****. Ennen siirtoa on kuultava oikeudenkäynnin osapuolia.*

Siirtopäätökseen ei saa hakea muutosta valittamalla.

3 luku. Valituksen tekeminen

13 § Valituksen tekeminen ja valitusaika

Hallituksen esitys

13 §
Valituksen tekeminen ja valitusaika

Valituksen saa tehdä sillä perusteella, että päätös on lainvastainen.

Valitus on tehtävä kirjallisesti 30 päivän kuluessa päätöksen tiedoksisaannista.

Valituksen tekemisestä säädetään lisäksi sähköisestä asioinnista viranomaistoiminnassa annetussa laissa (13/2003). Määräaikojen laskemisesta säädetään säädettyjen määräaikain laskemisesta annetussa laissa (150/1930).

Varsinais-Suomen käräjäoikeus:

Valitusoikeuden laajuus tulisi avata laissa ehdotettua avoimemmin. Ehdotetussa muodossaan lainkohta ei anna oikeaa kuvaa valitusoikeuden laajuudesta.

***Oikeusministeriö**:*

Ehdotettu säännös vastaa voimassa olevaa lakia (hallintolainkäyttölain 7 §:n 2 momentti). Keskeistä säännöksessä on, että hallintotuomioistuin ei arvioi päätöksen tarkoituksenmukaisuutta. Pykälän perusteluissa täsmennetään esimerkein, mitä lainvastaisuudella tarkoitetaan. Valitusoikeuden laajuutta ei ole mahdollista kuvata tyhjentävästi laissa.

Ehdotusta ei ole tarpeen muuttaa.

14 § Valituksen toimittaminen

Hallituksen esitys

14 §
Valituksen toimittaminen

Valitus on toimitettava valitusajassa toimivaltaiselle hallintotuomioistuimelle, jollei erikseen säädetä, että valitus toimitetaan viranomaiselle. Jos valitus on saapunut valitusajassa toimivaltaiselle tuomioistuimelle, sitä ei kuitenkaan jätetä tutkimatta sillä perusteella, että se olisi lain mukaan tullut toimittaa viranomaiselle.

Suljetussa laitoksessa oleva voi antaa valituksen valitusajassa myös sille henkilölle, joka on määrätty tätä tehtävää laitoksessa hoitamaan, tai laitoksen johtajalle. Tämän on toimitettava valitus viipymättä toimivaltaiselle tuomioistuimelle tai viranomaiselle.

Vakuutusoikeus:

Pykälän 1 momentin mukaan valitus on toimitettava valitusajassa toimivaltaiselle hallintotuomioistuimelle, jollei erikseen säädetä, että valitus toimitetaan viranomaiselle. Oikeuskäytännössä on ilmennyt ongelmaa sen suhteen, miten sanaa valitusajassa tulkitaan. 13 §:n 3 momentissa mainitut laki sähköisestä asioinnista viranomaistoiminnassa ja säädettyjen määräaikain laskemisesta annettu laki eivät anna asiaan yksiselitteistä vastausta. Myös määräaikalain 6 §:ssä mainittu viraston aukioloaika on ongelmallinen erityisesti sähköisen asioinnin osalta. Etenkin määräaikalakia tulisi tarkistaa vastaamaan paremmin nykypäivän sähköistä asiointia ja ainakin niin, ettei valitusaikaa koskevien säännösten soveltaminen jää pelkästään oikeuskäytännön varaan, kuten nyt näyttää käyvän.

Varsinais-Suomen käräjäoikeus:

Selvintä olisi, että valitus tulee aina toimittaa päätöksen tehneelle viranomaiselle hallintotuomioistuimelle toimitettavaksi. Tämä poistaisi erehtymisen mahdollisuuden.

Oikeusministeriö:

Määräajan laskemisesta on tarkoituksenmukaista säätää erikseen. Laki säädettyjen määräaikain laskemisesta (150/1930) eli niin sanottu määräaikalaki on vanha ja se olisi tarkoituksenmukaista uudistaa, mutta lakia ei ole mahdollista uudistaa tämän esityksen yhteydessä.

Valituksen toimittamista viranomaiselle ei tule säätää pääsäännöksi yleisessä prosessilaissa. Käräjäoikeuden ehdottamasta sääntelystä on viime vuosina pyritty johdonmukaisesti

luopumaan. Valituksen toimittaminen viranomaiselle tuomioistuimen asemesta haittaisi merkittävästi tuomioistuimen prosessinjohtoa. Se olisi vastoin tämän esityksen tarkoitusta korostaa tuomioistuimen aktiivisen prosessinjohdon merkitystä.

Ehdotusta ei ole tarpeen muuttaa.

15 § Valituksen sisältö

Hallituksen esitys

15 §
Valituksen sisältö

Valituksessa on ilmoitettava:
1) päätös, johon haetaan muutosta (valituksen kohteena oleva päätös);
2) miltä kohdin päätökseen haetaan muutosta ja mitä muutoksia siihen vaaditaan tehtäväksi (vaatimukset);
3) vaatimusten perustelut;
4) mihin valitusoikeus perustuu, jos valituksen kohteena oleva päätös ei kohdistu valittajaan.

Valituksessa on lisäksi ilmoitettava valittajan nimi ja yhteystiedot. Jos puhevaltaa käyttää valittajan laillinen edustaja tai asiamies, myös tämän yhteystiedot on ilmoitettava. Yhteystietojen muutoksesta on valituksen vireillä ollessa ilmoitettava viipymättä hallintotuomioistuimelle. Valituksessa on ilmoitettava myös se postiosoite ja mahdollinen muu osoite, johon asiaa koskevat kutsut, kehotukset ja ilmoitukset voidaan lähettää (prosessiosoite).

Oikaisuvaatimuksen tekijä saa valittaessaan oikaisuvaatimuspäätöksestä esittää vaatimuksilleen uusia perusteluja. Hän saa esittää uuden vaatimuksen vain, jos se perustuu olosuhteiden muutokseen tai oikaisuvaatimuksen tekemisen määräajan päättymisen jälkeen valittajan tietoon tulleeseen seikkaan.

PeVL 50/2018 vp:

Lakivaliokunnan on syytä tarkastella pykälän 3 momentissa tarkoitetun rajoituksen EU-oikeudenmukaisuutta.

Helsingin hallinto-oikeus:

Pykälän 2 momentin loppuosan luetteloon tulisi lisätä maininta päätöksestä ja mahdollisista välipäätöksistä. Pykälän 2 momentin loppuosan tulee kuulua seuraavasti: ”…osoite, johon asiaa koskevat kutsut, kehotukset, ilmoitukset *ja välipäätökset sekä hallinto-oikeuden asiassa tekemä päätös* voidaan lähettää (prosessiosoite).”

Hämeenlinnan hallinto-oikeus:

Pykälän 2 momentista tulisi ilmetä, että mikäli valittaja on ilmoittanut kaksi osoitetta, tuomioistuin voi valita prosessiosoitteen (ilmenee nyt perusteluista).

Itä-Suomen hallinto-oikeus:

Pykälään tulisi ottaa perusteluja vastaava allekirjoitukseen liittyvä lisäys, joka mahdollistaa valituskirjelmän allekirjoittamisen edellyttämisen tietyissä tapauksissa.

Turun hallinto-oikeus:

Sähköiseen asiointiin siirryttäessä pykälän 2 momentissa mainittu ”postiosoite ja muu mahdollinen osoite” ei sanamuotona ole kovinkaan asianmukainen. Luettelo ”kutsut, kehotukset ja ilmoitukset” olisi hyvä muotoilla yleisemmin, jotta ilmaisu pitäisi sisällään kaikki oikeudenkäyntiin liittyvät asiakirjat.

Markkinaoikeus:

Pykälän 2 momentin kahden viimeisen virkkeen säätäminen suhteessa ehdotettuun päinvastaisessa järjestyksessä olisi perusteltua. Voiko perusteluissa yhteystiedoksi todettu puhelinnumero olla myös prosessiosoite?

Oikeusministeriö:

Pykälän 2 momentti voitaisiin selkeyden vuoksi jakaa kahdeksi momentiksi (2 ja 3 momentti), joista jälkimmäinen koskisi prosessiosoitteen ilmoittamista. Prosessiosoite olisi se, johon oikeudenkäyntiin liittyvät asiakirjat voitaisiin lähettää. Mikäli valittaja on ilmoittanut enemmän kuin yhden prosessiosoitteen, voisi hallintotuomioistuin valita ilmoitetuista osoitteista se, johon oikeudenkäyntiin liittyvät asiakirjat lähetetään.

Hallintotuomioistuin voisi valituksen ja muun kirjelmän täydentämistä koskevan 40 §:n mukaisesti pyytää tarvittaessa allekirjoitusta tai muuta täydentävää selvitystä siitä, että kaikki valittajiksi merkityt ovat valituksesta tietoisia ja ovat halunneet siihen osallistua. Erillinen säännös siitä, että tuomioistuin voisi tarvittaessa edellyttää valituksen allekirjoittamista, ei ole tarpeen.

Pykälän 4 momentin tarkoituksena on turvata, että muutoksenhaku ei ensi vaiheen jälkeen laajene koskemaan vaatimuksia, joita ei ole esitetty muutoksenhaun ensi vaiheessa. Unionin tuomioistuimen oikeuskäytännöstä ei ilmene estettä ehdotetulle sääntelylle.

Unionin tuomioistuimen mukaan unionin perusoikeuskirjan 47 artikla ei ole esteenä kansalliselle lainsäädännölle, jossa asetetaan sen edellytykseksi, että henkilö voi saattaa asian tuomioistuimen käsiteltäväksi, se, että hän on ensin käyttänyt kaikki kansallisissa hallintoviranomaisissa käytettävissä olevat oikeussuojakeinot, kunhan näiden oikeussuojakeinojen käyttämistä koskevat konkreettiset menettelysäännöt eivät vaikuta suhteettomasti kyseisessä määräyksessä tarkoitettuun oikeuteen tehokkaisiin oikeussuojakeinoihin tuomioistuimessa. Erityisesti edellytetään, että kaikkien käytettävissä olevien hallinnollisten oikeussuojakeinojen käyttämisestä ensin ei aiheudu merkittävää viivästystä asian saattamiselle tuomioistuimen käsiteltäväksi, että se keskeyttää asianomaisten oikeuksien vanhentumisen ja että siitä ei aiheudu kohtuuttomia kuluja (*Peter Puškár,* C-73/16).

Unionin tuomioistuimen oikeuskäytännössä on pidetty unionin oikeuden vastaisena sääntelyä, jonka mukaan tuomioistuimessa ei voi vedota seikkaan, jota ei ole esitetty hallintomenettelyvaiheessa (esimerkiksi *Euroopan komissio v. Saksan liittotasavalta*,

C-137/14). Ehdotetussa momentissa tai muutoinkaan ko. laissa ei rajoiteta uusien perustelujen esittämistä hallintotuomioistuimelle oikeudenkäynnin aikana. Perustuslakivaliokunnan mainitsemissa unionin tuomioistuimen uudemmissa ennakkoratkaisuissa on arvioitu kansallista menettelyä tehokkaan oikeussuojan periaatteen kannalta. Näissä ratkaisuissa ei kuitenkaan ole ollut kyse oikaisuvaatimuksesta tai muusta vastaavasta tuomioistuinmenettelyä edeltävästä muutoksenhaun ensi vaiheesta.

Asiassa *Klausner Holz Niedersachsen*, C-505/14, oli kyse valtiontukien ennakkovalvontaan liittyvän tuomioistuimen lainvoimaisen päätöksen oikeusvoimasta. Ennakkoratkaisussaan unionin tuomioistuin piti tärkeänä, että käytettävissä olevien oikeussuojakeinojen käytön tai näitä oikeussuojakeinoja varten säädettyjen määräaikojen päättymisen jälkeen lainvoimaisiksi tulleita tuomioistuinratkaisuja ei voida enää saattaa kyseenalaisiksi. Unionin tuomioistuin totesi tehokkuusperiaatteesta, että kaikkia sellaisia tapauksia, joissa on kyse siitä, tekeekö kansallinen menettelysääntö unionin oikeuden soveltamisen mahdottomaksi tai suhteettoman vaikeaksi, on tarkasteltava ottaen huomioon tämän menettelysäännön merkitys koko menettelyssä, menettelyn kulku sekä sen erityispiirteet eri kansallisissa elimissä. Tältä kannalta katsoen on tarvittaessa otettava huomioon kansallisen tuomioistuinjärjestelmän perustana olevat periaatteet, kuten puolustautumisoikeuksien suojaaminen, oikeusvarmuuden periaate sekä oikeudenkäynnin moitteeton kulku. Tehokkuusperiaatteen vastaisena on pidettävä kansallista oikeussääntöä, joka estää kansallista tuomioistuinta määrittämästä valtiontukien ennakkovalvontamenettelyä koskevan SEUT 108 artiklan 3 kohdan rikkomisen kaikkia seurauksia oikeusvoimaisen kansallisen tuomioistuinratkaisun johdosta, joka on annettu oikeusriidassa, jonka kohde ei ollut sama ja joka ei koskenut sitä, ovatko kyseessä olevat sopimukset valtiontukea.

Asiassa *Evelyn Danqua*, C-429/15, asianosaisen turvapaikkahakemus oli hylätty. Tämän jälkeen asianosainen oli hakenut toissijaista suojeluasemaa. Hakemus hylättiin, koska sitä ei ollut esitetty 15 arkipäivän määräajassa, joka mainittiin asianosaiselle annetussa ilmoituksessa. Hakija riitautti päätöksen ja vetosi vastaavuusperiaatteen loukkaamiseen, koska samanlaisen määräajan noudattamista ei edellytetty turvapaikkahakemuksen esittämisen yhteydessä. Unionin tuomioistuimen mukaan jäsenvaltion (Irlannin) oli säänneltävä näitä menettelytapoja sisäisessä oikeusjärjestyksessään, kunhan yhtäältä mainitut menettelytavat eivät ole epäedullisempia kuin samankaltaisia jäsenvaltion sisäisiä tilanteita koskevat menettelytavat (vastaavuusperiaate) ja toisaalta ne eivät tee unionin oikeusjärjestyksessä vahvistettujen oikeuksien käyttämisestä käytännössä mahdotonta tai suhteettoman vaikeaa (tehokkuusperiaate). Unionin tuomioistuin totesi, että sen hallussa olevista seikoista ei ilmene, että turvapaikkaa koskeva Irlannin oikeus sisältäisi unionin oikeutta täydentäviä kansallisia aineellisia sääntöjä. Näin ollen vetoaminen vastaavuusperiaatteeseen ei ollut merkityksellistä kyseessä olevassa asiassa, joka koskee kahdentyyppisiä vaatimuksia, joista molemmat perustuvat unionin oikeuteen.

Unionin tuomioistuin totesi, että kaikkia sellaisia tapauksia, joissa on kyse siitä, tekeekö kansallinen menettelysääntö unionin oikeuden soveltamisen mahdottomaksi tai suhteettoman vaikeaksi, on tarkasteltava siten, että huomioon otetaan tämän säännön merkitys koko menettelyssä, sen kulku sekä sen erityispiirteet eri kansallisissa elimissä. Tältä kannalta katsoen on tarvittaessa otettava huomioon puolustautumisoikeuksien suojaaminen, oikeusvarmuuden periaate sekä menettelyn moitteeton kulku. Unionin tuomioistuimen mukaan tehokkuusperiaatetta on tulkittava siten, että se on esteenä menettelysäännölle,

jonka mukaan toissijaista suojeluasemaa koskeva hakemus on esitettävä 15 arkipäivän preklusiivisen määräajan kuluessa siitä, kun toimivaltainen viranomainen ilmoitti turvapaikan hakijalle mahdollisuudesta esittää tällainen hakemus.

Pykälä voisi kuulua seuraavasti (muutoskohdat lihavoitu):

15 §
Valituksen sisältö

Valituksessa on ilmoitettava:
1) päätös, johon haetaan muutosta (valituksen kohteena oleva päätös);
2) miltä kohdin päätökseen haetaan muutosta ja mitä muutoksia siihen vaaditaan tehtäväksi (vaatimukset);
3) vaatimusten perustelut;
4) mihin valitusoikeus perustuu, jos valituksen kohteena oleva päätös ei kohdistu valittajaan.

Valituksessa on lisäksi ilmoitettava valittajan nimi ja yhteystiedot. Jos puhevaltaa käyttää valittajan laillinen edustaja tai asiamies, myös tämän yhteystiedot on ilmoitettava. Yhteystietojen muutoksesta on valituksen vireillä ollessa ilmoitettava viipymättä hallintotuomioistuimelle.

Valituksessa on ilmoitettava myös se postiosoite ja mahdollinen muu osoite, johon ***oikeudenkäyntiin liittyvät asiakirjat voidaan lähettää (prosessiosoite). Mikäli valittaja on ilmoittanut enemmän kuin yhden prosessiosoitteen, voi hallintotuomioistuin valita, mihin ilmoitetuista osoitteista se toimittaa oikeudenkäyntiin liittyvät asiakirjat.***

Oikaisuvaatimuksen tekijä saa valittaessaan oikaisuvaatimuspäätöksestä esittää vaatimuksilleen uusia perusteluja. Hän saa esittää uuden vaatimuksen vain, jos se perustuu olosuhteiden muutokseen tai oikaisuvaatimuksen tekemisen määräajan päättymisen jälkeen valittajan tietoon tulleeseen seikkaan.

16 § Valituksen liitteet

Hallituksen esitys

16 §
Valituksen liitteet

Valitukseen on liitettävä:
1) valituksen kohteena oleva päätös;
2) selvitys siitä, milloin valittaja on saanut päätöksen tiedoksi, tai muu selvitys valitusajan alkamisen ajankohdasta;
3) asiakirjat, joihin valittaja vetoaa vaatimuksensa tueksi, jollei niitä ole jo aikaisemmin toimitettu viranomaiselle.

Helsingin hallinto-oikeus:

Selvyyden vuoksi pykälään tulisi lisätä valitukseen liitettäviin asiakirjoihin myös valitusosoitus. Pykälän 1 momentin 1 kohdan tulee siten kuulua seuraavasti: ”Valitukseen on liitettävä: 1) valituksen kohteena oleva päätös *valitusosoituksineen*;”.

Turun hallinto-oikeus:

Säännöksen 1-kohtaa tulisi täsmentää lisäämällä sen loppuun ”valitusosoituksineen”.

Oikeusministeriö:

Säännöksen selkeyttämiseksi pykälän 1 kohtaa voitaisiin tarkentaa Helsingin ja Turun hallinto-oikeuksien ehdottamalla tavalla.

Pykälä voisi kuulua seuraavasti (muutos lihavoitu):

16 §
Valituksen liitteet

Valitukseen on liitettävä:
*1) valituksen kohteena oleva päätös **valitusosoituksineen**;*
2) selvitys siitä, milloin valittaja on saanut päätöksen tiedoksi, tai muu selvitys valitusajan alkamisen ajankohdasta;
3) asiakirjat, joihin valittaja vetoaa vaatimuksensa tueksi, jollei niitä ole jo aikaisemmin toimitettu viranomaiselle.

17 § Virheellisen valitusosoituksen vaikutus

Hallituksen esitys

17 §
Virheellisen valitusosoituksen vaikutus

Jos valitus on puuttuneen tai virheellisen valitusosoituksen vuoksi tehty väärää menettelyä noudattaen, valitusta ei tämän vuoksi jätetä tutkimatta.

Jos valitus on puuttuneen tai virheellisen valitusosoituksen takia toimitettu väärälle hallintotuomioistuimelle tai viranomaiselle, tämän on siirrettävä valitus toimivaltaiselle tuomioistuimelle tai viranomaiselle. Siirrosta on ilmoitettava valittajalle.

Varsinais-Suomen käräjäoikeus:

Säännöstä voisi selkeyttää mainitsemalla lainkohdassa, että silloin, kun valitus on toimitettu väärälle viranomaiselle, valitus on jätetty määräajassa, mikäli se on jätetty valitusosoituksen mukaiselle viranomaiselle valitukselle säädetyn määräajan kuluessa.

Oikeusministeriö:

Pykäläehdotus vastaa voimassa olevaa lakia (hallintolainkäyttölain 30 §) ja sisällöltään myös käräjäoikeuden ehdotusta.

Ehdotusta ei ole tarpeen muuttaa.

4 luku. Muu hallintolainkäyttöasia

20 § Hallintoriita-asia

Hallituksen esitys

20 §
Hallintoriita-asia

Hallinto-oikeus käsittelee hallintoriita-asiana riidan, joka:
1) säädetään laissa ratkaistavaksi hallintoriita-asiana;
2) koskee julkisoikeudellista maksuvelvollisuutta; tai
3) koskee muuta julkisoikeudellisesta oikeussuhteesta johtuvaa etua, oikeutta tai velvollisuutta.

Asiaa ei kuitenkaan käsitellä hallintoriita-asiana, jos asia voidaan tai on voitu ratkaista hallintopäätöksellä tai perustevalitukseen annettavalla päätöksellä.

Professori Mäenpää:

Säännöksen 1 momentissa määritellään keskeiset hallintoriitamenettelyn kohteena olevat asiat. Selvyyden ja informatiivisuuden vuoksi säännökseen olisi paikallaan lisätä maininta siitä, että myös hallintosopimusta koskevat riidat ratkaistaan hallintoriitamenettelyssä.

Oikeusministeriö:

Hallintosopimuksesta säädetään hallintolaissa (434/2003). Hallintolain soveltamisesta hallintosopimuksiin säädetään lain 3 §:ssä. Hallintolain 66 §:n mukaan hallintosopimusta koskeva riita käsitellään hallintoriita-asiana hallinto-oikeudessa siten kuin hallintolainkäyttölaissa säädetään.

Selvyyden ja informatiivisuuden vuoksi ehdotetun 20 §:n 1 momenttiin voitaisiin lisätä maininta hallintosopimusta koskevan riidan käsittelemisestä hallintoriita-asiana.

<u>*Säännös voisi kuulua seuraavasti (muutos lihavoitu):*</u>

Hallinto-oikeus käsittelee hallintoriita-asiana riidan, joka:
1) säädetään laissa ratkaistavaksi hallintoriita-asiana;
*2) koskee julkisoikeudellista maksuvelvollisuutta; **~~tai~~***
*3) koskee muuta julkisoikeudellisesta oikeussuhteesta johtuvaa etua, oikeutta tai velvollisuutta**; tai***
***4) koskee hallintosopimusta**.*

5 luku. Puhevalta ja avustajan tai asiamiehen käyttäminen

24 § Puhevalta

Hallituksen esitys

24 §
Puhevalta

Jokaisella on oikeus käyttää puhevaltaa omassa asiassaan, jollei laissa toisin säädetä.

Professori Mäenpää:

Lain selkeyden ja informatiivisuuden kannalta laissa tulisi säätää vähintäänkin siitä, että oikeushenkilön puhevallan käyttämisestä säädetään laissa tai määrätään oikeushenkilön säännöissä. Myös julkisyhteisön puhevallan käyttämisestä oikeudenkäynnissä olisi perusteltua säätää laissa.

Oikeusministeriö:

Ehdotettu säännös koskee sekä luonnollisia henkilöitä että oikeushenkilöitä. Oikeushenkilön ja julkisyhteisön puhevallan käyttämisestä säädetään muussa laissa tai määrätään esimerkiksi hallintosäännössä, yhtiöjärjestyksessä tai yhdistyksen säännöissä. Erilaisten tilanteiden huomioon ottaminen ehdotetussa yleislaissa ei ole ongelmatonta. Yleissäännöksen sanamuodosta voisi aiheutua uusia tulkintakysymyksiä.

Ehdotusta ei ole tarpeen muuttaa.

28 § Edunvalvojan määrääminen oikeudenkäyntiä varten

Hallituksen esitys

28 §
Edunvalvojan määrääminen oikeudenkäyntiä varten

Hallintotuomioistuin voi vireillä olevassa oikeudenkäynnissä määrätä asianosaiselle edunvalvojan oikeudenkäyntiä varten, jos asianosainen on kykenemätön valvomaan etuaan heikentyneen terveydentilan tai muun erityisen syyn vuoksi.

Tuomioistuimen on määrättävä edunvalvoja oikeudenkäyntiä varten, jos asianosaisen edunvalvoja on esteellinen tai ei muuten voi käyttää asiassa puhevaltaa.

Edunvalvojan määräys on voimassa, kunnes asia on lainvoimaisesti ratkaistu, jollei tuomioistuin toisin päätä. Edunvalvojaan sovelletaan, mitä holhoustoimesta annetussa laissa (442/1999) säädetään.

Turun hallinto-oikeus:

Pykälän 1 momentin perusteluissa on mainittu esimerkkinä erityisestä syystä ulkomailla oleskelu, mitä ei kuitenkaan ole määritelty tarkemmin kuvaamalla millaisista tilanteista voi olla kysymys.

Oikeusministeriö:

Ulkomailla oleskelu ei välttämättä estä asianosaista valvomasta etuaan oikeudenkäynnissä, mutta se on mainittu pykälän yksityiskohtaisissa perusteluissa esimerkkinä tilanteesta, jossa asianosainen mahdollisesti ei voisi riittävästi valvoa etuaan muusta kuin omasta terveydentilastaan johtuvasta syystä. Säännöksen tarkoitus on soveltua eri tilanteisiin, joten tarkempi määrittely ei ole perusteltua.

Eduskunta on 13.12.2018 hyväksynyt lapsen huoltoa ja tapaamisoikeutta koskevaan hallituksen esitykseen (HE 88/2018 vp, EV 175/2018 vp) sisältyvän hallintolainkäyttölain 19 a §:n muutoksen, jossa käytetty sanamuoto ”*asianosaisen edunvalvoja, huoltaja tai muu laillinen edustaja*” on otettava huomioon ehdotetussa laissa oikeudenkäynnistä hallintoasioissa.

<u>Lain 28 § tulisi siten kuulua seuraavasti (muutoskohta lihavoitu):</u>

28 §
Edunvalvojan määrääminen oikeudenkäyntiä varten

Hallintotuomioistuin voi vireillä olevassa oikeudenkäynnissä määrätä asianosaiselle edunvalvojan oikeudenkäyntiä varten, jos asianosainen on kykenemätön valvomaan etuaan heikentyneen terveydentilan tai muun erityisen syyn vuoksi.

Tuomioistuimen on määrättävä edunvalvoja oikeudenkäyntiä varten, jos asianosaisen ***edunvalvoja, huoltaja tai muu laillinen edustaja*** *on esteellinen tai ei muuten voi käyttää asiassa puhevaltaa.*

Edunvalvojan määräys on voimassa, kunnes asia on lainvoimaisesti ratkaistu, jollei tuomioistuin toisin päätä. Edunvalvojaan sovelletaan, mitä holhoustoimesta annetussa laissa (442/1999) säädetään.

30 § Asiamies ja avustaja

Hallituksen esitys

30 §
Asiamies ja avustaja

Oikeudenkäynnin osapuoli saa käyttää asiamiestä tai avustajaa. Asiamiehen ja avustajan on oltava asianajaja, julkinen oikeusavustaja tai luvan saaneista oikeudenkäyntiavustajista (715/2011) annetussa laissa tarkoitettu luvan saanut oikeudenkäyntiavustaja. Asiamies tai avustaja voi kuitenkin olla myös muu rehellinen ja tehtävään sopiva ja kykenevä täysi-ikäinen henkilö, joka ei ole konkurssissa ja jonka toimintakelpoisuutta ei ole rajoitettu.

Hallintotuomioistuimen tuomari tai esittelijä ei saa toimia asiamiehenä eikä avustajana lukuun ottamatta oikeudenkäymiskaaren 13 luvun 3 §:ssä tarkoitetun läheisensä asiaa taikka asiaa, jossa hänellä tai hänen edellä tarkoitetulla läheisellään on osaa. Virkamies ei saa toimia asiamiehenä tai avustajana, jos se on vastoin hänen virkavelvollisuuttaan.

Asiamiehenä tai avustajana ei saa toimia se, joka on asiaa käsittelevään tuomariin tai esittelijään oikeudenkäymiskaaren 13 luvun 3 §:ssä tarkoitetussa suhteessa. Asiamiehenä tai avustajana ei myöskään saa toimia se, joka on osallistunut asian käsittelyyn tuomioistuimessa tai viranomaisessa tai ollut siinä vastapuolen asiamiehenä tai avustajana.

Hämeenlinnan hallinto-oikeus:

Pykälän 3 momentin esteellisyyttä koskeva säännös on sanamuotonsa mukaan tulkiten epäselvä ja yksityiskohtaisilla perusteluillakin tulkiten sen käyttöala on varsin kapea. Avustaja ja asiamies eivät voi selvittää kokoonpanoon kuuluvaa tuomaria.

Professori Vuorenpää:

Ehdotuksen yksityiskohtaisissa perusteluissa ei ole esitetty mitään syytä sille, miksi maallikoille pitäisi antaa oikeus toimia asiamiehenä tai avustajana hallintotuomioistuimissa.

Oikeusministeriö:

Tuomioistuimen tehtävänä on turvata, ettei ehdotetun 3 momentin 1 virkkeessä tarkoitettua esteellisyystilannetta syntyisi. Jos tuomioistuin kuitenkin havaitsee kysymyksessä olevan esteellisyystilanteen sen jälkeen, kun oikeudenkäynti on alkanut eikä esittelijän tai tuomioistuimen ratkaisukokoonpanon vaihtaminen ole enää kesken oikeudenkäynnin tarkoituksenmukaista, tuomioistuin ilmoittaa asiasta asiamiehelle tai avustajalle. Selventävä säännös tästä voitaisiin lisätä pykälän 3 momenttiin.

Hallintotuomioistuimissa käsiteltävissä asiaryhmissä painottuu usein hallinto-oikeuden erityisalojen asiantuntemuksen tarve yleistä oikeudellista asiantuntemusta enemmän. Tällaisia asiaryhmiä ovat esimerkiksi verotusta, ympäristön käyttöä tai sosiaaliturvaa koskevat asiat. Tällöin asiamieheltä tai avustajalta ei ole tarkoituksenmukaista edellyttää kelpoisuutta toimia asianajajana tai lupalakimiehenä. Myöskään oikeudenkäyntimenettely hallintotuomioistuimissa ei tätä edellytä. Menettely on pääosin kirjallista ja poikkeaa muutenkin yleisissä tuomioistuimissa noudatettavasta menettelystä, joka on huomattavasti yksityiskohtaisempaa ja sisältää esimerkiksi prekluusiosäännöksiä.

<u>Pykälän 3 momentti voisi siten kuulua seuraavasti (muutos lihavoitu):</u>

Asiamiehenä tai avustajana ei saa toimia se, joka on asiaa käsittelevään tuomariin tai esittelijään oikeudenkäymiskaaren 13 luvun 3 §:ssä tarkoitetussa suhteessa. Asiamiehenä tai avustajana ei myöskään saa toimia se, joka on osallistunut asian käsittelyyn tuomioistuimessa tai viranomaisessa tai ollut siinä vastapuolen asiamiehenä tai avustajana. ***Jos hallintotuomioistuin havaitsee, että asiamies tai avustaja on oikeudenkäymiskaaren 13 luvun 3 §:ssä tarkoitetussa suhteessa asiaa käsittelevään tuomariin tai esittelijään, tuomioistuimen on ilmoitettava siitä asiamiehelle tai avustajalle.***

31 § Esiintymiskielto ja asian saattaminen valvontalautakunnalle

Hallituksen esitys

31 §
Esiintymiskielto ja asian saattaminen valvontalautakunnalle

Jos asiamies tai avustaja on tehtäväänsä sopimaton, tuomioistuin voi kieltää häntä toimimasta asiamiehenä tai avustajana yksittäisessä asiassa. Kiellosta on ilmoitettava päämiehelle ja varattava tälle tilaisuus uuden asiamiehen tai avustajan hankkimiseen.

Tuomioistuin voi myös kieltää asiamieheltä tai avustajalta oikeuden toimia siinä tuomioistuimessa asiamiehenä tai avustajana enintään kolmen vuoden ajan, jos siihen on syytä. Tuomioistuimen on ilmoitettava päätöksestään asianajajista annetussa laissa (496/1958) tarkoitetulle valvontalautakunnalle, jos päätös koskee asianajajaa, julkista oikeusavustajaa tai luvan saanutta oikeudenkäyntiavustajaa.

Tuomioistuin voi ilmoittaa asianajajan, julkisen oikeusavustajan tai luvan saaneen oikeudenkäyntiavustajan muusta tämän velvollisuuksien vastaisesta menettelystä 2 momentissa tarkoitetulle valvontalautakunnalle.

Auktorisoidut lakimiehet ry:

Pykälän 3 momentissa mainittu mahdollisuus tehdä ilmoitus valvontalautakunnalle tulisi rajoittaa selvästi avustajan/asiamiehen velvollisuuksien vastaiseen sellaiseen menettelyyn (ei myös muusta vastaavasta menettelystä), josta voisi olla seurauksena Asianajajaliitosta tai virasta erottaminen taikka oikeudenkäyntiavustajan luvan peruuttaminen.

Oikeusministeriö:

Säännös vastaa sisällöltään oikeudenkäymiskaaren 15 luvun 10 a §:n 1 ja 2 momenttia. Mainitun lainkohdan mukaan ”jos asianajaja, julkinen oikeusavustaja tai luvan saanut oikeudenkäyntiavustaja menettelee muutoin velvollisuuksiensa vastaisesti, tuomioistuin voi ilmoittaa menettelyn valvontalautakunnan käsiteltäväksi.”

Ehdotusta ei ole tarpeen muuttaa.

34 § Asiamiehen ja avustajan salassapitovelvollisuus

Hallituksen esitys

34 §
Asiamiehen ja avustajan salassapitovelvollisuus

Oikeudenkäyntiasiamies tai -avustaja ei saa luvattomasti ilmaista yksityisen tai perheen salaisuutta tai liike- tai ammattisalaisuutta, jonka hän on saanut tietää:
1) hoitaessaan oikeudenkäyntiin liittyvää tehtävää;
2) antaessaan oikeudellista neuvontaa päämiehen oikeudellisesta asemasta esitutkinnassa tai muussa oikeudenkäyntiä edeltävässä käsittelyvaiheessa;
3) antaessaan oikeudellista neuvontaa oikeudenkäynnin käynnistämiseksi tai sen välttämiseksi.

Sama koskee asian käsittelyssä käytettävää tulkkia ja kääntäjää sekä sellaista henkilöä, joka osallistuu päämiehen asian hoitamiseen.

Rangaistus salassapitovelvollisuuden rikkomisesta tuomitaan rikoslain (1889/39) 38 luvun 1 tai 2 §:n mukaan, jollei teko ole rangaistava rikoslain 40 luvun 5 §:n mukaan tai siitä muualla laissa säädetä ankarampaa rangaistusta.

Korkein hallinto-oikeus:

Salassapitovelvollisuutta koskeva sääntely ei ainakaan yksiselitteisesti ulotu ehdotuksen 68 §:ssä tarkoitettuun vajaavaltaisen tukihenkilöön, joten tämän salassapitovelvollisuudesta olisi säädettävä joko pykälän 2 momentin yhteydessä tai tukihenkilöä koskevan sääntelyn yhteydessä.

Professori Vuorenpää:

Pykälän 1 momentin osalta tulisi selventää se, mitä säännöksessä tarkoitetaan oikeudenkäynnillä.

Oikeusministeriö:

Oikeudenkäyntiä ei ole määritelty oikeudenkäymiskaaressa, eikä sen määrittely ole tarkoituksenmukaista myöskään ehdotetussa laissa. Sääntelyn selkeyttämiseksi pykälän 2 momenttia voitaisiin täydentää ehdotuksen 68 §:ssä tarkoitetulla vajaavaltaisen tukihenkilöllä.

Hallituksen esityksessä 49/2018 vp on muutettu voimassa olevan hallintolainkäyttölain 39 b §:ää (laki 707/2018) ja useita muita lakeja siten, että liike- ja ammattisalaisuus -termin asemesta käytetään termiä liikesalaisuus. Tämä termin muuttuminen olisi otettava huomioon ehdotetussa pykälässä.

<u>*Pykälä voisi kuulua seuraavasti (muutokset lihavoitu):*</u>

34 §
Asiamiehen ja avustajan salassapitovelvollisuus

Oikeudenkäyntiasiamies tai -avustaja ei saa luvattomasti ilmaista yksityisen tai perheen salaisuutta tai ***liikesalaisuutta (poist. liike- tai ammattisalaisuutta)****, jonka hän on saanut tietää:*
1) hoitaessaan oikeudenkäyntiin liittyvää tehtävää;
2) antaessaan oikeudellista neuvontaa päämiehen oikeudellisesta asemasta esitutkinnassa tai muussa oikeudenkäyntiä edeltävässä käsittelyvaiheessa;
3) antaessaan oikeudellista neuvontaa oikeudenkäynnin käynnistämiseksi tai sen välttämiseksi.

*Sama koskee asian käsittelyssä käytettävää tulkkia****,*** *kääntäjää* ***ja*** *sellaista henkilöä, joka osallistuu päämiehen asian hoitamiseen****, sekä 68 §:ssä tarkoitettua vajaavaltaisen tukihenkilöä****.*

Rangaistus salassapitovelvollisuuden rikkomisesta tuomitaan rikoslain (1889/39) 38 luvun 1 tai 2 §:n mukaan, jollei teko ole rangaistava rikoslain 40 luvun 5 §:n mukaan tai siitä muualla laissa säädetä ankarampaa rangaistusta.

6 luku. Asian käsittely ja selvittäminen

37 § Asian selvittäminen

Hallituksen esitys

37 §
Asian selvittäminen

Hallintotuomioistuimen on huolehdittava siitä, että asia tulee selvitetyksi. Hallintotuomioistuimen on tarvittaessa osoitettava asianosaiselle tai päätöksen tehneelle viranomaiselle, mitä lisäselvitystä asiassa tulee esittää.

Hallintotuomioistuimen on hankittava oma-aloitteisesti selvitystä siinä laajuudessa kuin käsittelyn tasapuolisuus, oikeudenmukaisuus ja asian laatu sitä vaativat.

Asianosaisen ja päätöksen tehneen viranomaisen on esitettävä selvitystä vaatimustensa perusteluista totuudenmukaisesti. Niiden on myötävaikutettava asian selvittämiseen sen oikeudellisen luonteen edellyttämällä tavalla. Viranomaisen on oikeudenkäynnissä otettava huomioon tasapuolisesti yleiset ja yksityiset edut.

Oikeuskanslerinvirasto:

Pykälän yhteydessä ei ole pohdittu asianosaiselle asetetun velvoitteen pysyä totuudessa suhdetta itsekriminointisuojaan.

Oikeusministeriö:

Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen käytännössä on katsottu, että henkilöä ei voida pakolla velvoittaa antamaan tietoja, jotka myötävaikuttaisivat hänen syyllisyytensä selvittämiseen, tai luovuttamaan sellaisia todisteita taikka ilmaisemaan sellaisen todisteen sijaintipaikka. Itsekriminointisuoja ei Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen käytännön mukaan kuitenkaan estä tai rajoita sellaisia lakiin perustuvia hallinnollisia valvontamenettelyjä, joissa henkilön edellytetään antavan tietoja tai selvityksiä esimerkiksi verotusta, elinkeinovalvontaa tai ympäristönsuojelua varten.

Itsekriminointisuojasta säädettäisiin ehdotetun lain 69 §:n 4 momentissa. Säännös koskisi vain todistajaa. Oikeudenkäyntiin kutsutulla todistajalla on velvollisuus saapua tuomioistuimeen ja todistaa oikeudenkäynnissä. Hän antaa tuomioistuimessa todistajanvakuutuksen, jossa hän vakuuttaa kertovansa kaiken, mitä hän tietää käsiteltävästä asiasta. Jos todistajan havaitaan poikenneen totuudesta tai salanneen jotakin, hän voi joutua syytteeseen perättömästä lausumasta. Oikeudenkäynnin asianosaisilla tai muilla kuultavilla ei ole vastaavaa velvollisuutta eikä siihen liittyvää sanktion uhkaa.

Ehdotettu säännös siitä, että asianosaisen on esitettävä selvitystä vaatimustensa perusteluista totuudenmukaisesti, on luonteeltaan informatiivinen. Jos oikeudenkäynnissä

ilmenee, että asianosainen ei ole esittänyt selvitystä totuudenmukaisesti, tämä vaikuttaa hänen esittämänsä selvityksen luotettavuuden arviointiin oikeudenkäynnissä.

Ehdotusta ei ole tarpeen muuttaa.

38 § Velvollisuus selvityksen esittämiseen

Hallituksen esitys

38 §
Velvollisuus selvityksen esittämiseen

Jokaisella on velvollisuus saapua tuomioistuimeen kuultavaksi sekä sallia katselmuksen toimittaminen taikka esittää tuomioistuimelle 51 §:ssä tarkoitettu esine tai asiakirja, jollei laissa toisin säädetä.

Jos henkilöllä on velvollisuus tai oikeus kieltäytyä todistamasta tuomioistuimessa, häntä ei kuitenkaan voida velvoittaa esittämään asiakirjaa tai esinettä taikka sallimaan katselmuksen tai tarkastuksen toimittamista selvityksen esittämiseksi vaitiolovelvollisuuden tai vaitiolo-oikeuden piiriin kuuluvasta seikasta.

Turun hallinto-oikeus:

Pykälän 2 momentista ja sen perusteluista ei riittävän selvästi ilmene, keitä tai mitä seikkoja kyseinen kieltäytymisoikeus koskee.

Professori Vuorenpää:

Pykälän 1 momentin mukaan jokaisella on velvollisuus sallia katselmuksen toimittaminen. Tarkastuksen osalta ei ole säädetty samoin.

Oikeusministeriö:

Turun hallinto-oikeuden lausunnon johdosta oikeusministeriö toteaa, että todistajan vaitiolo-oikeudesta säädettäisiin ehdotetun lain 69 §:ssä.

Ehdotettu 49 §:n säännös tarkastuksesta olisi uusi. Tarkastus olisi katselmusta kevyemmässä menettelyssä toteutettava asian selvittämiskeino. Sitä voitaisiin käyttää vain tosiseikan todentamiseksi. Yksityiskohtaisten perustelujen (s. 115) mukaisesti tarkastusta ei olisi mahdollista tehdä kotirauhan piiriin kuuluvissa tiloissa. Asiassa olisi tarkastuksen sijaan toimitettava katselmus silloin, jos tarkastus edellyttäisi käyntiä kotirauhan piiriin kuuluvissa tiloissa. Myös tilanteissa, joissa jonkin seikan olemassaolon tai ominaisuuden toteaminen edellyttää arviointia tai harkintaa, tarkastus ei tulisi kysymykseen, vaan asiassa tulisi toimittaa katselmus. Tarkastuksesta ilmoitettaisiin asianosaisille ja päätöksen tehneelle viranomaiselle etukäteen, mutta ketään ei kutsuttaisi saati velvoitettaisi saapumaan paikalle.

Koska tarkastus toimitettaisiin vain julkisissa tiloissa, ei kenelläkään ole oikeutta sallia tai kieltää tarkastuksen toimittamista. Tästä syystä *tarkastusta* ei ole ehdotetulla tavalla sisällytettävä ehdotetun 38 §:n 1 momenttiin. Ehdotuksesta poiketen maininta tarkastuksesta tulisi poistaa 38 §:n 2 momentista.

Säännös voisi kuulua seuraavasti (muutos lihavoitu):

Jos henkilöllä on velvollisuus tai oikeus kieltäytyä todistamasta tuomioistuimessa, häntä ei kuitenkaan voida velvoittaa esittämään asiakirjaa tai esinettä taikka sallimaan katselmuksen ***~~tai tarkastuksen~~*** *toimittamista selvityksen esittämiseksi vaitiolovelvollisuuden tai vaitiolo-oikeuden piiriin kuuluvasta seikasta.*

39 § Oikeus selvityksen esittämiseen

Hallituksen esitys

39 §
Oikeus selvityksen esittämiseen

Asianosaisella ja päätöksen tehneellä viranomaisella on oikeus esittää haluamansa selvitys hallintotuomioistuimelle.

Tuomioistuin voi jättää huomioon ottamatta sellaisen aineiston, joka selvästi ei kuulu käsiteltävään asiaan.

PeVL 50/2018 vp:

Lakivaliokunnan on syytä tarkastella, mitä säännöksen rajauksen ”selvästi ei kuulu” on tarkoitus kattaa, ja tarvittaessa täsmentää sääntelyä.

Hämeenlinnan hallinto-oikeus:

Pykälän 2 momentti voi olla tarpeeton, sillä se ei selkeytä menettelyä tilanteessa, jossa tuomioistuimelle toimitetaan asiaan kuulumatonta aineistoa. Tällainen aineisto voidaan jo nyt jättää huomioon ottamatta.

Turun hallinto-oikeus:

Pykälän 2 momentin perustelujen osalta voidaan todeta, että selvästi asiaan kuulumattoman aineiston tiedoksi antamiseen oikeudenkäynnin osapuolille ei ole tarvetta.

Professori Mäenpää:

Kuulemisen laajentaminen asiaan kuulumattomaan aineistoon merkitsisi, että lakiehdotuksen 39 §:n 2 momentin mahdollistama prosessin kohdentaminen relevanttiin oikeudenkäyntiaineistoon ei olisi mahdollista. Tämä heikentäisi ongelmallisella tavalla hallintotuomioistuimen mahdollisuutta turvata perustuslain 21 §:n 1 momentin edellyttämä asianmukainen käsittely.

Oikeusministeriö:

Säännös liittyy pykälän 1 momenttiin, jonka mukaan asianosaisella on oikeus esittää haluamansa selvitys hallintotuomioistuimelle, ja selkeyttäisi sitä, että asiaan selvästi kuulumaton aineisto voidaan kuitenkin jättää oikeudenkäyntiaineiston ulkopuolelle. Tällöin tästä selvityksestä ei olisi tarpeen kuulla oikeudenkäynnin muita osapuolia.

Ehdotettu säännös vastaa sisällöltään ja tarkoitukseltaan osittain oikeudenkäymiskaaren 17 luvun 8 §:ää, mutta on rajattu oikeudenkäymiskaaren säännöstä tiukemmin vain

aineistoon, joka selvästi ei kuulu käsiteltävään asiaan. Tällaista aineistoa voisi olla esimerkiksi tietyn julkisen hankinnan kilpailutusta koskevassa asiassa esitetty selvitys muusta, esimerkiksi aiemmasta tai muualla tapahtuneesta kilpailutuksesta, tai kunnanjohtajan virkavalintaa koskevassa asiassa esitetty selvitys saman kunnan muussa virkavalinnassa tapahtuneista puutteista.

Ehdotusta ei ole tarpeen muuttaa.

41 § Uusien vaatimusten esittäminen

Hallituksen esitys

41 §
Uusien vaatimusten esittäminen

Valitusajan päättymisen jälkeen uuden vaatimuksen saa esittää vain, jos se perustuu olosuhteiden muutokseen tai valitusajan päättymisen jälkeen valittajan tietoon tulleeseen seikkaan.

Valitusajan päättymisen jälkeen valittaja saa esittää uusia perusteluja vaatimuksensa tueksi, jollei asia sen johdosta muutu toiseksi.

Asianosainen saa kuitenkin oikeudenkäynnin aikana vaatia täytäntöönpanon kieltämistä tai keskeyttämistä, suullista käsittelyä tai oikeudenkäyntikulujen korvausta tai tehdä muun oikeudenkäyntiin liittyvän sivuvaatimuksen.

Professori Vuorenpää:

Olisiko säännöksen soveltamisalaa laajennettava koskemaan myös hallintotuomioistuinta itseään (vertaa hallintotuomioistuimen selvitysvelvollisuus ja oikeus hankkia selvitystä).

Oikeusministeriö:

Ehdotetussa 41 §:ssä säädettäisiin vaatimusten esittämisestä. Tuomioistuin ei ole oikeudenkäynnissä vaatimuksia esittävänä osapuolena. Viranomaisen selvitysvelvollisuudesta ja sen laajuudesta säädettäisiin ehdotetun lain 37 §:ssä.

Ehdotusta ei ole tarpeen muuttaa.

42 § Päätöksen tehneen viranomaisen lausunto

Hallituksen esitys

42 §
Päätöksen tehneen viranomaisen lausunto

Päätöksen tehneen viranomaisen on hallintotuomioistuimen pyynnöstä annettava selostuksensa asiasta, vastattava oikeudenkäynnin osapuolen esittämiin vaatimuksiin ja niiden perusteluihin sekä lausuttava esitetystä selvityksestä.

Viranomaisen on hallintotuomioistuimen pyynnöstä toimitettava sille päätöksen perusteena olleet asiakirjat ja muu tarvittava selvitys.

Velvoitteen tehosteeksi voidaan asettaa sakon uhka.

Ympäristöministeriö:

Hallituksen esityksessä vaikutuksia ei ole juurikaan ole arvioitu siltä kannalta, että velvoite antaa lausunto tuomioistuimelle velvoittaa viranomaista nykyistä vahvemmin ja voi johtaa siihen, että lausunnon antamista on priorisoitava suhteessa lupien käsittelyyn. Lupavaiheen ratkaisutoiminta voi hidastua.

Maahanmuuttovirasto:

Pykälän 3 momentin tausta ja tarkoitus jäävät epäselväksi.

Oikeusministeriö:

Voimassa olevassa laissakin (hallintolainkäyttölain 36 §) on lähtökohtana, että päätöksen tehneellä viranomaisella on velvollisuus antaa lausunto tuomioistuimelle. Päätöksen tehneen viranomaisen lausunto on oikeudenkäynnissä merkityksellinen erityisesti vastavuoroisen ja tasapuolisen oikeudenkäyntimenettelyn kannalta. Hallintotuomioistuimen tehtävänä ei ole hankkia viran puolesta selvitystä seikoista, joiden selvittäminen kuuluu oikeudenkäynnin osapuolena olevalle viranomaiselle.

Ehdotettu 42 §:n 3 momentti mahdollisuudesta asettaa sakon uhka on uusi. Käytännössä on ilmennyt tilanteita, joissa viranomainen ei tuomioistuimen nimenomaisesta pyynnöstä huolimatta ole antanut lausuntoa. Tällainen menettely on käytännössä harvinainen, mutta se on vastoin viranomaisen selvitysvelvollisuutta, vaikeuttaa asian käsittelyä ja voi vaarantaa oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin toteutumisen.

Ehdotusta ei ole tarpeen muuttaa.

43 § Muun viranomaisen ja asiantuntijan kuuleminen

Hallituksen esitys

43 §
Muun viranomaisen ja asiantuntijan kuuleminen

Hallintotuomioistuin voi oma-aloitteisesti pyytää erityistä asiantuntemusta vaativasta kysymyksestä lausunnon muulta kuin päätöksen tehneeltä viranomaiselta taikka yksityiseltä asiantuntijalta. Tuomioistuin voi myös kuulla asiantuntijaa suullisessa käsittelyssä. Tuomioistuin voi pyytää lausunnon myös asiantuntijalta, jonka oikeudenkäynnin osapuoli nimeää ja jonka kuulemista hallintotuomioistuin pitää tarpeellisena.

Asiantuntijan on oltava rehelliseksi ja alallaan taitavaksi tunnettu. Asiantuntijana ei saa toimia se, joka on asiaan tai asianosaiseen sellaisessa suhteessa, että hänen puolueettomuutensa vaarantuu.

Professori Vuorenpää:

Asian jatkovalmistelussa olisi syytä miettiä, pitäisikö 2 momentissa mainittujen kelpoisuusehtojen sisältöä arvioida lakivaliokunnan mietinnössä hieman tarkemmin.

Oikeusministeriö:

Säännös vastaa oikeudenkäymiskaaren 17 luvun 35 §:ää.

Ehdotusta ei ole tarpeen muuttaa.

46 § Selvityksen rajoittaminen

Hallituksen esitys

46 §
Selvityksen rajoittaminen

Kun hallintotuomioistuin katsoo asian tulleen selvitetyksi, se voi asettaa asian laatuun nähden kohtuullisen määräajan, jonka kuluessa oikeudenkäynnin osapuolten on toimitettava mahdollinen lisäaineisto asiassa. Jos osapuoli toimittaa lisäaineistoa tämän määräajan jälkeen, hallintotuomioistuin voi jättää sen huomioon ottamatta.

Turun hallinto-oikeus:

Jos tuomioistuin jättää selvityksen huomioon ottamatta, tulisi lakiehdotuksen perustelujen mukaan sen antaman päätöksen perusteluista ilmetä määräajan asettaminen ja se, että määräajan jälkeen on saapunut selvitystä, jota ei ole otettu huomioon asiaa ratkaistaessa. Tällaisen tiedon kirjaaminen päätökseen viivästyttää jo tehdyn päätöksen antamista.

Oikeusministeriö:

Tieto määräajan asettamisesta ja sen jälkeen saapuneesta selvityksestä sekä tällaisen selvityksen jättämisestä huomioon ottamatta olisi kirjattava päätökseen informaatioksi oikeudenkäynnin osapuolille. Tiedot on tarkoituksenmukaista kirjata myös siitä syystä, ettei synny epäselvyyttä, onko selvitys tullut perille tuomioistuimeen. Kysymys on lyhyestä kirjauksesta, joka ei kuormita tuomioistuinta huomattavasti tai oleellisesti hidasta ratkaisun antamista. Selvityksen jättämistä huomioon ottamatta ei tarvitse perustella.

Ehdotusta ei ole tarpeen muuttaa.

47 § Suullinen valmistelu

Hallituksen esitys

47 §
Suullinen valmistelu

Hallintotuomioistuin voi järjestää suullisen valmistelun sen selvittämiseksi, mistä asiaan liittyvistä seikoista oikeudenkäynnin osapuolet ovat erimielisiä sekä mitä selvitystä vaatimusten tueksi on esitettävissä. Suullisessa valmistelussa ei kuulla todistajia eikä asiantuntijoita.

Suulliseen valmisteluun voidaan kutsua yksinomaan asiamies, jollei asianosaisen henkilökohtaista läsnäoloa pidetä tarpeellisena.

Suullisesta valmistelusta laaditaan pöytäkirja, johon merkitään asia ja sen yksilöimiseksi tarvittavat tiedot sekä käsittelyyn osallistuneet henkilöt.

Helsingin hallinto-oikeus:

Hallinto-oikeuslain 12 §:n muuttamista koskevan esityksen perusteella jää epäselväksi, voiko lainoppinut jäsen yksin toimittaa suullisen valmistelun. Tämä mahdollisuus tulee lisätä lakiin tai asian tulee selkeästi ilmetä laista, jos näin on jo nyt tarkoitettu. Hallinto-oikeuslakia tulee myös muuttaa siten yhdenmukaiseksi lain oikeudenkäynnistä hallintoasioissa kanssa, että myös siinä käytetään käsitettä järjestäminen toimittamisen sijaan.

Hämeenlinnan hallinto-oikeus:

Pykälässä tulisi säätää, että yksi tuomari voisi toimittaa suullisen valmistelun. Säännös myös hallinto-oikeuslain 12 §:ssä.

Markkinaoikeus:

Säännöksessä ei säädetä suulliseen valmisteluun kutsumisen tavasta eikä siitä, mitä saapumatta jättämisestä seuraa (vertaa oikeudenkäynnistä markkinaoikeudessa annetun lain muuttamisesta annetun lain 4 luvun 11 §:n 2 momentti). Näistä tulisi säätää. Markkinaoikeuden ehdotus uudeksi 4 momentiksi: ”Kutsutun tai hänen laillisen edustajansa poissaolo suullisesta valmistelusta ei estä asian käsittelyä. Kutsun tiedoksiantoon sovelletaan, mitä 9 luvussa säädetään.”

Oikeusministeriö:

Tiedoksiannosta säädetään ehdotetun oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annetun lain (1. lakiehdotus) 9 luvussa. Lain 90 §:n 1 momentin mukaan hallintotuomioistuimen päätös tai muu asiakirja annettaisiin tiedoksi kirjeitse tai sähköisellä viestillä käyttäen tiedoksiannon vastaanottajan tuomioistuimelle tätä tarkoitusta varten ilmoittamaa prosessiosoitetta (tavallinen tiedoksianto). Muulla asiakirjalla tarkoitettaisiin myös kutsua suulliseen valmisteluun.

Oikeudenkäynnin osapuolia ei velvoitettaisi saapumaan asian suulliseen valmisteluun. Kutsun tehosteeksi ei siis asetettaisi sakon uhkaa. Sakon uhalla voitaisiin velvoittaa saapumaan ainoastaan suulliseen käsittelyyn. Näin ollen suulliseen valmisteluun kutsutun saapumatta jääminen ei estäisi asian käsittelyä. Asiasta ei olisi tarpeen säätää erikseen. Jos joku kutsutuista jää saapumatta, tuomioistuin harkitsee, onko valmisteluistunto poissaolosta huolimatta tarkoituksenmukaista järjestää, onko sitä siirrettävä vai järjestetäänkö suullisesta valmistelua asian selvittämiseksi lainkaan.

Esitystä valmisteltaessa on tarkoitettu, että suullisen valmistelun voisi järjestää yksi tuomari. Selvyyden vuoksi hallinto-oikeuslain 12 §:n 3 momentissa voitaisiin säätää, että yksi lainoppinut jäsen voisi myös toimittaa suullisen valmistelun. Katso laki hallinto-oikeuslain muuttamisesta (4. lakiehdotus).

49 § Tarkastus

Hallituksen esitys

49 §
Tarkastus

Hallintotuomioistuin voi katselmuksen sijasta tehdä paikalla tarkastuksen tosiseikan todentamiseksi.

Tarkastuksesta ilmoitetaan asianosaisille ja päätöksen tehneelle viranomaiselle etukäteen.

Tarkastuksesta laaditaan pöytäkirja, johon merkitään asian yksilöimiseksi tarpeelliset tiedot, läsnä olleet henkilöt sekä selostus tarkastuksen kulusta. Tarkastuksen kohde on kuvattava, jollei se ole tarpeetonta.

Turun hallinto-oikeus:

Mikäli tarkoituksena on säätää, että tarkastusta ei olisi mahdollista tehdä kotirauhan piiriin kuuluvissa tiloissa, vaan olisi tehtävä katselmus, tulisi tämä todeta itse pykälässä. Olisi myös harkittava, tulisiko tarkastus voida tehdä asianosaisen suostumuksin kotirauhan piiriin kuuluvissa tiloissa samoin edellytyksin kuin katselmus.

Oikeusministeriö:

Tarkastusta koskevien yksityiskohtaisten perustelujen (s. 115) mukaan ”tarkastusta ei olisi mahdollista tehdä kotirauhan piiriin kuuluvissa tiloissa. Asiassa olisi tarkastuksen sijaan toimitettava katselmus silloin, jos tarkastus edellyttäisi käyntiä kotirauhan piiriin kuuluvissa tiloissa.” Kyseessä olisi uusi yleissäännös katselmusta kevyemmästä menettelystä tietyn tosiseikan todentamiseksi. Selvyyden vuoksi pykälän 1 momenttiin voitaisiin lisätä maininta siitä, ettei tarkastusta saa suorittaa pysyväisluonteiseen asumiseen käytettävissä tiloissa. Ehdotettu sanamuoto vastaa perustuslakivaliokunnan käytäntöä, jonka mukaan perustuslain 10 §:ssä turvattu kotirauhan piiri kattaa lähtökohtaisesti kaikenlaiset pysyväisluonteiseen asumiseen käytetyt tilat (esim. PeVL 43/2010 vp).

Pykälän 1 momentti voisi kuulua seuraavasti (muutos lihavoitu):

Hallintotuomioistuin voi katselmuksen sijasta tehdä paikalla tarkastuksen tosiseikan todentamiseksi. ***Tarkastusta ei saa suorittaa pysyväisluonteiseen asumiseen käytettävissä tiloissa.***

52 § Tulkitseminen ja kääntäminen

Hallituksen esitys

52 §
Tulkitseminen ja kääntäminen

Hallintotuomioistuin huolehtii tulkitsemisesta ja kääntämisestä, jos henkilö ei osaa tuomioistuimessa kielilain (423/2003) mukaan käytettävää kieltä taikka ei sairauden tai vammaisuuden vuoksi voi tulla ymmärretyksi ja:

1) asian aikaisemmassa käsittelyvaiheessa sitä käsitelleen viranomaisen on tullut huolehtia tulkitsemisesta tai kääntämisestä hallintolain 26 §:n 1 momentin tai muun säännöksen nojalla;
2) tuomioistuin ratkaisee ensi asteena hallintoriita-asian tai muun hallintolainkäyttöasian, joka on tullut vireille viranomaisen aloitteesta; tai
3) henkilöä kuullaan suullisesti.

Erityisestä syystä tuomioistuin voi huolehtia tulkitsemisesta ja kääntämisestä muussakin kuin 1 momentissa tarkoitetussa tapauksessa.

Tulkkina tai kääntäjänä ei oikeudenkäynnissä saa toimia henkilö, joka on sellaisessa suhteessa asianosaiseen tai asiaan, että hänen luotettavuutensa voi tästä syystä vaarantua.

Suomen ja ruotsin kieltä käyttävän oikeudesta viranomaisen järjestämään tulkkaukseen sekä käännökseen säädetään kielilaissa. Saamelaisten oikeudesta käyttää omaa kieltään säädetään saamen kielilaissa (1086/2003). Hallintotuomioistuimen on myös huolehdittava siitä, että muiden Pohjoismaiden kansalaiset saavat sen käsiteltävissä asioissa tarvittavan tulkitsemis- ja käännösavun siten kuin Pohjoismaiden kansalaisten oikeudesta käyttää omaa kieltään muussa pohjoismaassa Suomen, Islannin, Norjan, Ruotsin ja Tanskan välillä tehdyssä sopimuksessa (SopS 11/1987) määrätään.

Hämeenlinnan hallinto-oikeus:

On epäselvää, koskeeko säännös vain suullista käsittelyä ja siellä esitettyä aineistoa vai koko oikeudenkäyntiaineistoa.

Oikeusministeriö:

Ehdotus vastaa sisällöltään voimassa olevaa lakia (hallintolainkäyttölain 77 §). Tulkitsemisvelvollisuutta koskevassa 3 kohdassa asetetaan tuomioistuimelle velvollisuus huolehtia tulkitsemisesta suullisessa käsittelyssä siitä riippumatta, onko tuomioistuimella tulkitsemisvelvollisuutta 1 tai 2 kohdan perusteella.

Ehdotusta ei ole tarpeen muuttaa.

53 § Laillinen este

Hallituksen esitys

53 §
Laillinen este

Laillinen este on sillä, joka sairauden tai yleisen liikenteen keskeytymisen tai muun niihin rinnastuvan syyn vuoksi ei voi noudattaa hallintotuomioistuimen asettamaa määräaikaa. Laillisesta esteestä ja sen päättymisestä on viipymättä ilmoitettava tuomioistuimelle.

Jos asianosainen ei laillisen esteen vuoksi voi saapua kuultavaksi tai noudattaa muuta hallintotuomioistuimen asettamaa määräaikaa, tuomioistuimen on siirrettävä asian käsittelyä ja asetettava uusi määräaika.

Jos asianosaisen oikeudenkäyntiasiamiehellä tai avustajalla on laillinen este eikä hänen sijaansa ole ajoissa voitu saada toista asiamiestä tai avustajaa, katsotaan tuomioistuimen asettaman määräajan noudattamatta jättämisen johtuneen laillisesta esteestä.

Professori Mäenpää:

Pykälässä ehdotettua määräaikaa olisi selvyyden vuoksi paikallaan täsmentää siten, että se kohdistuisi myös esimerkiksi 114 §:ssä tarkoitettuihin määräaikoihin.

Oikeusministeriö:

Nykyisessä laillista estettä koskevassa säännöksessä (hallintolainkäyttölain 78 §) viitataan oikeudenkäymiskaaren 12 luvun 28 ja 29 §:ään, joissa tarkoitetut tilanteet ehdotettu 53 § kattaa. Laillinen este sisältyisi myös menetetyn määräajan palauttamista koskevaan 114 §:ään, jonka tarkistamista korkeimman hallinto-oikeuden lausunnon pohjalta oikeusministeriö ehdottaa (katso lähemmin 114 §).

Ehdotusta ei ole tarpeen muuttaa.

56 § Uhkasakkolain soveltaminen

Hallituksen esitys

56 §
Uhkasakkolain soveltaminen

Oikeudenkäynnin kulun turvaamiseksi asetettavan uhkasakon asettamiseen ja tuomitsemiseen sovelletaan, mitä uhkasakkolain (1113/1990) 2 luvussa säädetään.

Helsingin hallinto-oikeus:

Uhkasakon tuomitsemisesta tulee säätää yhdenmukaisesti, esimerkiksi esityksen 62 §:n 4 momentin mukaisesti. Uhkasakkoa koskevan viittaussäännöksen tulisi olla selkeämpi ja kokoavasti lakiesityksen lopussa.

Oikeusministeriö:

Ehdotettu 56 § on yleissäännös siitä, että uhkasakkolakia sovelletaan oikeudenkäynnin kulun turvaamiseksi asetettavan uhkasakon asettamiseen ja tuomitsemiseen. Ilman tällaista säännöstä kyseiset uhkasakot jäisivät uhkasakkolain soveltamisalan ulkopuolelle.

Ehdotetussa 62 §:ssä uhkasakon tuomitseminen liittyy henkilökohtaisen kuulemisen tarpeeseen. Vastaavaa säännöstä ei tarvita muissa tilanteissa.

Ehdotusta ei ole tarpeen muuttaa.

7 luku. Suullinen käsittely

57 § Suullisen käsittelyn järjestäminen

Hallituksen esitys

57 §
Suullisen käsittelyn järjestäminen

Hallintotuomioistuimen on järjestettävä suullinen käsittely, jos tuomioistuin pitää sitä tarpeellisena tai yksityinen asianosainen sitä vaatii. Suullisessa käsittelyssä voidaan kuulla asianosaista, päätöksen tehnyttä viranomaista, todistajia ja asiantuntijoita sekä ottaa vastaan muuta selvitystä.

Tuomioistuin voi asianosaisen vaatimuksesta huolimatta jättää suullisen käsittelyn järjestämättä, jos:
1) suullista käsittelyä vaatineen asianosaisasema perustuu kunnan tai muun yhteisön jäsenyyteen;
2) asian ratkaisemiseksi merkityksellisistä tosiseikoista on jo saatu riittävä selvitys, jonka perusteella asia voidaan ratkaista ilman, että tuomioistuimelle jää varteenotettavaa epäilystä ratkaisun oikeellisuudesta;
3) tosiseikat voidaan selvittää muulla tavoin;
4) suullinen käsittely on jo järjestetty samassa asiassa hallintotuomioistuimessa; tai
5) suullisen käsittelyn järjestäminen on muuten ilmeisen tarpeetonta, kun otetaan huomioon asian laatu ja merkitys asianosaiselle sekä oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin vaatimukset.

Korkein hallinto-oikeus voi asianosaisen vaatimuksesta huolimatta jättää suullisen käsittelyn järjestämättä myös, jos asiassa on kyse muutoksenhausta hallintotuomioistuimen päätökseen eikä suullisen käsittelyn järjestäminen ole tarpeen asian selvittämiseksi.

Suullista käsittelyä vaativan on ilmoitettava, minkä vuoksi sen järjestäminen on tarpeen ja mitä selvitystä hän esittäisi suullisessa käsittelyssä.

Jos asiassa vedotaan asiantuntijalausuntoon tai yksityisluonteiseen kirjalliseen todistajankertomukseen, suullinen käsittely asiantuntijan tai todistajan kuulemiseksi järjestetään vain, jos se on tarpeen asian selvittämiseksi.

Korkein hallinto-oikeus on perustuslakivaliokunnalle antamassaan lausunnossa todennut, että 2 momentin 2 kohdan ilmaisu, jonka mukaan tuomioistuimelle ei jää varteenotettavaa epäilystä ”ratkaisun oikeellisuudesta” ei ole onnistunut, sillä kohdassa tarkoitetaan kuitenkin tosiseikkoja koskevaa epäilystä.

Hämeenlinnan hallinto-oikeus:

Ehdotetun 2 momentin 2 kohdan sanamuotoa tulisi tarkistaa niin, että sivulause (”…*ilman, että tuomioistuimelle jää varteenotettavaa epäilystä ratkaisun oikeellisuudesta)* poistettaisiin.

Turun hallinto-oikeus:

Pykälän 5 momentin perustelujen toinen virke on selvästi ristiriidassa säännöksen kanssa.

Suomen Asianajajaliitto:

Suullista käsittelyä koskevassa säännöksessä on perustellusti säilytetty lähtökohta, jonka mukaan suullinen käsittely on järjestettävä asianosaisen pyynnöstä. Lähtökohdasta poikkeamisen perusteet on kuitenkin laadittu liian laajentavasti.

Perusteet olla pitämättä suullista käsittelyä on kirjattu niin yleisiksi, että suullinen käsittely voidaan niiden perusteella jättää järjestämättä useammin kuin voimassa olevan lain mukaan olisi mahdollista. Asianajajaliitto ei pidä tätä kannatettavana.

Suomalainen hallintolainkäyttö ei tällä hetkellä turvaa asianosaiselle kontradiktorista kuulemismenettelyä Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen tuomioiden edellyttämällä tavalla, KHO 2007:47-49, jossa on mahdollistettu suullinen käsittely ilman asianosaisen läsnäoloa. Esityksessä ei ehdoteta minkäänlaista ratkaisua, jolla oikeuskäytäntöön perustuva menettely saatettaisiin perustuslain vaatimalla tavalla lainsäädännöllä turvatuksi.

Professori Mäenpää:

Oikeudenkäynnin osapuolella ei ole oikeutta saada tietoa Suojelupoliisin lausunnosta tietyin edellytyksin. Tällaista tietoa ei voida antaa myöskään suullisessa käsittelyssä.

Oikeusministeriö:

Asianosaisen tiedonsaantioikeuden rajoittaminen

Hallintotuomioistuimessa tulevat sovellettaviksi julkisuuslain 24 §:n 9 kohdan säännökset, joiden mukaan salassa pidettäviä viranomaisen asiakirjoja ovat suojelupoliisin ja muiden viranomaisten asiakirjat, jotka koskevat valtion turvallisuuden ylläpitämistä, jollei ole ilmeistä, että tiedon antaminen niistä ei vaaranna valtion turvallisuutta.

Hallintolainkäytön asianosaisjulkisuudesta säädetään oikeudenkäynnin julkisuudesta hallintotuomioistuimissa annetun lain 9 §:ssä. Lähtökohtana on, että oikeudenkäynnin osapuolena olevalla asianosaisella on oikeus saada tieto muustakin kuin julkisesta oikeudenkäyntiasiakirjasta, joka voi tai on voinut vaikuttaa hänen asiansa käsittelyyn. Hallintotuomioistuin voi kuitenkin jättää antamatta julkisuuslain 11 §:n 2 momentin 1 tai 6 kohdassa mainitun salassa pidettäväksi säädetyn tiedon, jos tiedon antamatta jättäminen on välttämätöntä salassapitosäännöksessä tarkoitetun edun suojaamiseksi eikä tiedon antamatta jättäminen vaaranna oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin toteutumista.

Oikeudenkäynnin julkisuudesta hallintotuomioistuimissa annetun lain säännöksissä asianosaisjulkisuuden rajoittamisesta edellytetään siten tapauskohtaista punnintaa, jossa otetaan huomioon perus- ja ihmisoikeudet ja niitä koskeva Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen (EIT) oikeuskäytäntö.

EIT on katsonut, että kun asiaan liittyi kansallista turvallisuutta koskevia näkökohtia, yksilön saatavilla oleville oikeussuojakeinoille voitiin perustellusti asettaa tiettyjä rajoituksia. Tällöinkin tehokkaalta oikeussuojakeinolta edellytetään vähintään sitä, että toimivaltaiselle tuomioistuimelle ilmoitetaan myös ei-julkiset maasta poistamista koskevan päätöksen syyt. Tämän lisäksi oikeussuojakeinoon tulee sisältyä jonkinlainen kuulemismenettely. Oikeussuojakeinon tulee mahdollistaa myös punninta yleisen edun ja yksityisten oikeuksien välillä.

Korkein hallinto-oikeus on ratkaisuissaan viitannut EIT:n ratkaisuihin (esimerkiksi *Al-Nasif* v. Bulgaria, 2002 ja *Jasper* v. Yhdistynyt kuningaskunta, 2000) ja todennut ihmisoikeustuomioistuimen oikeuskäytännöstä ilmenevän, että kansallisen turvallisuuden nimissä salassa pidettäväksi määrätyn aineiston jääminen asianosaisjulkisuuden ulkopuolelle ei sinänsä ole ihmisoikeussopimuksen vastaista. Tällaisessa tilanteessa on toimivaltaisen tuomioistuimen kuitenkin voitava perehtyä asianosaiselta salattuun aineistoon sen arvioimiseksi, onko salaamiselle ja asianosaisjulkisuuden ulkopuolelle jääneen aineiston nojalla tehdyille johtopäätöksille ollut perusteita.

Salassapidon perusteluissa korkein hallinto-oikeus on todennut, että suojelupoliisin kuulemistilaisuuksissa esittämät tiedot ovat osa suojelupoliisin luottamuksellista tiedonvaihtoa muiden maiden turvallisuusviranomaisten kanssa. Poliisin rekistereissä olevien tietojen salaamista voidaan pitää välttämättömänä silloin, kun valtiolla on perusteita epäillä, että tietojen antaminen voisi vaarantaa kansallisen turvallisuuden ja terrorismin torjumisen vuoksi perustetun salaisen tarkkailujärjestelmän ja tehokkuuden.

Suullisen käsittelyn toimittamatta jättäminen

Suullisen käsittelyn toimittamatta jättämisen perusteita koskevan 2 momentin 2 kohdan sanamuotoa voitaisiin täsmentää. Täsmentämisen pohjana voisi olla korkeimman hallinto-oikeuden perustuslakivaliokunnalle antamassaan lausunnossa esittämä ehdotus, jonka mukaan kyseisen kohdan loppuosa voisi kuulua: ”…tosiseikoista”.

<u>Pykälän 2 momentin 2 kohta voisi kuulua seuraavasti (muutos lihavoitu):</u>

2) asian ratkaisemiseksi merkityksellisistä tosiseikoista on jo saatu riittävä selvitys, jonka perusteella asia voidaan ratkaista ilman, että tuomioistuimelle jää varteenotettavaa epäilystä ***tosiseikoista.***

61 § Todistajan nimeäminen

Hallituksen esitys

61 §
Todistajan nimeäminen

Oikeudenkäynnin osapuolet nimeävät todistajansa. Hallintotuomioistuin voi nimetä todistajia myös omasta aloitteestaan.

Tuomioistuin voi asettaa määräajan, jossa oikeudenkäynnin osapuolten on nimettävä todistajat.

Tuomioistuin päättää, keitä todistajiksi kutsutaan.

Professori Vuorenpää:

Pykälän 3 momentin ehdotettu muotoilu on varsin ankara suhteessa vapaan todistelun periaatteeseen. Lainkohdasta pitäisi tarkoin ilmetä, millä perusteilla hallintotuomioistuin voi

rajoittaa asianosaisten oikeutta vapaaseen todisteluun jättämällä kutsumatta asianosaisten ilmoittamia todistajia, vertaa oikeudenkäymiskaaren 17 luvun 8 §:ään.

Oikeusministeriö:

Säännös siitä, että asianosaisella on oikeus esittää haluamansa selvitys tuomioistuimelle, olisi ehdotetun lain 39 §:n 1 momentissa. Saman pykälän 2 momentin mukaan tuomioistuin voisi jättää huomioon ottamatta sellaisen aineiston, joka selvästi ei kuulu käsiteltävään asiaan.

Ehdotetun 61 §:n 3 momentin tavoitteena on korostaa aineellisen prosessinjohdon merkitystä. Prosessinjohtoon kuuluu huolehtiminen siitä, että tuomioistuimessa käsitellään vain asian selvittämisen ja ratkaisemisen kannalta tarpeellisia seikkoja. Käytännössä asianosaisia kehotetaan todistajia nimetessään ilmoittamaan teemat, joista todistajia tulisi kuulla.

Professori Vuorenpään viittaaman oikeudenkäymiskaaren 17 luvun 8 §:n mukaan tuomioistuimen on evättävä näyttö, joka

- koskee asiaan vaikuttamatonta seikkaa;
- on muuten tarpeeton;
- voidaan korvata olennaisesti vähemmällä kustannuksella tai vaivalla saatavissa olevalla todisteella;
- voidaan korvata olennaisesti luotettavammalla todisteella; tai
- on asianmukaisista toimenpiteistä huolimatta jäänyt tavoittamattomiin, eikä asian ratkaisemista tule enää viivyttää.

Vastaavan luettelon lisääminen ehdotettuun lakiin ei vaikuta tarkoituksenmukaiselta.

Esitystä ei ole tarpeen muuttaa.

62 § Oikeudenkäynnin osapuolten kutsuminen

Hallituksen esitys

62 §
Oikeudenkäynnin osapuolten kutsuminen

Hallintotuomioistuimen on kutsuttava suulliseen käsittelyyn oikeudenkäynnin osapuolet. Jos suullista käsittelyä on rajoitettu 59 §:ssä tarkoitetulla tavalla, kutsumatta voidaan jättää ne asianosaiset, joiden läsnäolo on ilmeisen tarpeetonta.

Kutsutun tai hänen laillisen edustajansa poissaolo suullisesta käsittelystä ei estä asian käsittelyä ja ratkaisemista.

Asianosainen tai hänen laillinen edustajansa voidaan kutsua saapumaan henkilökohtaisesti suulliseen käsittelyyn, jos se on tarpeen asian selvittämiseksi. Kutsun tehosteeksi voidaan asettaa sakon uhka.

Tuomioistuimen on tuomittava uhkasakko maksettavaksi ja asetettava uusi korkeampi sakon uhka, jos asianosainen tai hänen laillinen edustajansa ei noudata 3 momentissa tarkoitettua kutsua ja tuomioistuin edelleen pitää asianomaisen henkilökohtaista läsnäoloa tarpeellisena.

Uhkasakkoa ei tuomita maksettavaksi, jos asia käsitellään ja ratkaistaan asianomaisen poissaolosta huolimatta tai poissaolo johtuu laillisesta esteestä.

Markkinaoikeus:

Pykälän soveltuminen suulliseen valmisteluun on epäselvä.

Oikeusministeriö:

Pykälä koskisi vain suullista käsittelyä, josta säädettäisiin ehdotetun lain 7 luvussa. Suullisesta valmistelusta säädettäisiin lain 6 luvussa. Lain 47 §:ssä olisi kattavat säännökset menettelystä suullisessa valmistelussa. Osapuolilla ei olisi velvollisuutta osallistua suulliseen valmisteluun eikä siihen liittyisi sakon uhkaa.

Ehdotusta ei ole tarpeen muuttaa.

63 § Muiden kuultavien kutsuminen

Hallituksen esitys

63 §
Muiden kuultavien kutsuminen

Hallintotuomioistuin päättää asiantuntijan ja todistajan kutsumisesta suulliseen käsittelyyn. Lisäksi tuomioistuin päättää niiden muiden henkilöiden ja viranomaisten kutsumisesta, joiden kuulemista se pitää tarpeellisena.

Hallintotuomioistuin huolehtii 1 momentissa tarkoitettujen kuultavien kutsumisesta. Tuomioistuin voi myös oikeuttaa oikeudenkäynnin osapuolen kutsumaan asiantuntijan tai todistajan.

Tuomioistuin voi kutsua todistajan suulliseen käsittelyyn sakon uhalla. Todistajan kutsumiseen sovelletaan lisäksi, mitä oikeudenkäymiskaaren 17 luvun 62 ja 64 §:ssä säädetään uhkasakosta ja todistajan noutamisesta tuomioistuimeen.

Hämeenlinnan hallinto-oikeus:

Olisi harkittava, pitäisikö säännöksessä olla lähtökohtana, että oikeudenkäynnin osapuolet huolehtivat nimeämänsä todistajan kutsumisesta suulliseen käsittelyyn.

Oikeusministeriö*:*

Ehdotettu säännös ei estä sitä, että osapuolet huolehtivat nimeämänsä todistajan kutsumisesta. Päävastuu siitä, että tarvittavat todistajat kutsutaan suulliseen käsittelyyn, on kuitenkin hallintotuomioistuimella.

Esitystä ei ole tarpeen muuttaa.

64 § Kutsun sisältö

Hallituksen esitys

64 §
Kutsun sisältö

Kutsussa suulliseen käsittelyyn on mainittava tarpeelliset tiedot käsiteltävästä asiasta ja oikeudenkäynnin osapuolista sekä ilmoitettava käsittelyn ajankohta ja paikka. Kutsussa on lisäksi ilmoitettava poissaolon seurauksista ja siitä, että kutsutun on viipymättä ilmoitettava laillisesta esteestä ja sen päättymisestä.

Todistajalle ja asiantuntijalle on kutsussa myös ilmoitettava hänen oikeudestaan saada ennakolta korvaus matka- ja toimeentulokustannuksistaan sekä siitä, ettei hän ole velvollinen saapumaan hallintotuomioistuimeen, jos hänelle ei pyynnöstä huolimatta ole maksettu ennakkoa.

Hämeenlinnan hallinto-oikeus:

Pykälän 2 momentin viimeinen sivulause tulisi siirtää perustelutekstiin.

Oikeusministeriö:

Selkeyden vuoksi säännös on syytä säilyttää pykälässä.

Esitystä ei ole tarpeen muuttaa.

66 § Todistajan esteellisyys

Hallituksen esitys

66 §
Todistajan esteellisyys

Todistajana ei voida kuulla asianosaista eikä muutakaan henkilöä, jonka oikeutta, etua tai velvollisuutta oikeudenkäynnin kohteena oleva asia välittömästi koskee, eikä tällaisen henkilön laillista edustajaa.

Todistajana ei voida kuulla myöskään henkilöä, joka toimii oikeudenkäynnin osapuolena olevan viranomaisen puhevaltaa käyttävänä edustajana samassa oikeudenkäynnissä.

Todistajan nimeämiseen sovelletaan myös, mitä oikeudenkäymiskaaren 17 luvun 31 ja 32 §:ssä säädetään.

Hämeenlinnan hallinto-oikeus:

Pykälän 3 momenttiin tulisi lisätä viittaus oikeudenkäymiskaaren 17 luvun 30 §:ään. Lisäksi tulisi täsmentää kunnanjohtajan asemaa suhteessa todistajan esteellisyyttä koskeviin säännöksiin.

Oikeusministeriö:

Pykälässä ei viitata oikeudenkäymiskaaren 17 luvun 30 §:ään (”Todistajaan, joka ei ole täyttänyt 15 vuotta tai jonka henkinen toiminta on häiriintynyt, sovelletaan, mitä 27 §:ssä säädetään todistelutarkoituksessa kuultavasta asianosaisesta”), sillä ehdotetussa laissa ei ole eroteltu asianosaisen kuulemista todistelutarkoituksessa tapahtuvaan kuulemiseen ja muuhun kuulemiseen. Tällaista jaottelua ei ole myöskään voimassa olevassa hallintolainkäyttölaissa.

Kunnanjohtajaa voidaan 2 momentin mukaisesti kuulla todistajana, jos hän ei käytä kyseisessä oikeudenkäynnissä kunnan puhevaltaa.

Esitystä ei ole tarpeen muuttaa.

68 § Vajaavaltaisen kuuleminen

Hallituksen esitys

68 §
Vajaavaltaisen kuuleminen

Vajaavaltaista voidaan kuulla suullisessa käsittelyssä, jos vajaavaltainen antaa siihen suostumuksensa. Alle 12-vuotiasta voidaan kuitenkin kuulla muussa kuin omassa asiassaan vain, jos kuuleminen on välttämätöntä asian ratkaisemiseksi eikä kuulemisesta arvioida aiheutuvan hänelle merkittävää haittaa. Kuulemisen yhteydessä vajaavaltaiselle ei saa antaa sellaisia tietoja, jotka voisivat vakavasti vaarantaa hänen terveyttään tai kehitystään. Jos vajaavaltaisen suojaamiseksi tai hänen itsenäisen mielipiteensä selvittämiseksi on tarpeen, vajaavaltaista kuullaan henkilökohtaisesti siten, että hänen lisäkseen läsnä on vain yksi tai useampi hallintotuomioistuimen jäsen.

Jos vajaavaltaista kuullaan 1 momentissa säädetyllä tavalla ilman, että kaikki oikeudenkäynnin osapuolet ovat läsnä, asianosaisille ja osapuolena olevalle viranomaiselle voidaan varata tilaisuus ehdottaa, mistä seikoista vajaavaltaista tulisi kuulla. Lisäksi osapuolille on varattava tilaisuus tutustua kuulemisen sisällöstä laadittuun tai tallennettuun oikeudenkäyntiaineistoon ja lausua mielipiteensä sen sisällöstä. Oikeutta tietojen saamiseen voidaan rajoittaa, jos tiedon antamatta jättäminen on tarpeen vajaavaltaisen suojaamiseksi tai hänen muun erittäin tärkeän etunsa turvaamiseksi, eikä tiedon antamatta jättäminen vaaranna oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin toteutumista.

Tuomioistuin voi tarvittaessa määrätä vajaavaltaiselle kuultavalle tukihenkilön, jonka tehtävänä on olla asianomaisen henkilökohtaisena tukena suullisessa käsittelyssä.

PeVL 50/2018 vp:

Vajaavaltaisen kuulemista koskevaa 68 §:n sääntelyä on syytä täsmentää siten, että siitä ilmenee säädösperustaisesti oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin vaatimusten huomioon ottaminen harkinnassa sekä vajaavaltaisen kuulemisen että tiedonsaannin rajoittamisen osalta. Lisäksi lakivaliokunnan on syytä tarkastella sääntelyn suhdetta oikeudenkäynnin julkisuudesta annettuun lakiin ja tarvittaessa selkeytettävä sääntelyä.

Hämeenlinnan hallinto-oikeus:

Tuomioistuimella tulisi olla enemmän harkintavaltaa, missä kokoonpanossa vajaavaltaista voidaan kuulla.

Lastensuojelun Keskusliitto:

Vaatimus lasten yhdenvertaisesta kohtelusta heidän näkemystensä selvittämiseen liittyen ja muun muassa vammaisten lasten oikeus tulla kuulluksi kehitystasoonsa nähden tulisi ilmetä pykälätekstistä tai perusteluista selvemmin.

Alaikäisen kuuleminen omassa asiassaan: tulisi harkita, olisiko arvioitavana olevaa esitystä syytä täydentää maininnalla siitä, että kaiken ikäisten lasten mielipide on selvitettävä.

Alaikäisen kuuleminen todistajana: ei huomautettavaa 12-vuoden ikärajan osalta. Koska ehdotettu erityisikäraja lapsen kuulemiselle todistajana kuitenkin eroaa oikeudenkäymiskaaren vajaavaltaisen kuulemiselle todistajana tai todistelutarkoituksessa asetetusta 15-vuoden erityisikärajasta, tulisi hallituksen esityksessä perustella tarkemmin, miksi kyseiseen ikärajaan on päädytty.

Kuuleminen suppeassa kokoonpanossa: perusteluissa on nyt tarpeettomasti korostettu sitä, että vajaavaltaisen kuuleminen ilman oikeudenkäynnin osapuolten läsnäoloa olisi tarkoitettu poikkeukseksi. Lapsen kuulemista ja sen tapaa koskevan harkinnan tulee aina lähteä lapsen edusta.

Tiedonsaantioikeuden rajoittaminen: perusteluja tulisi tältä osin täydentää lapsen etua koskevalla nimenomaisella maininnalla.

***Oikeusministeriö**:*

Pykälässä olisi kyse vajaavaltaisen henkilökohtaisesta kuulemisesta, jossa tarkoituksena on selvittää vajaavaltaisen henkilökohtainen mielipide oikeudenkäynnissä. Säännös täydentäisi vajaavaltaisen puhevaltaa koskevaa 25 §:ää, jossa lähtökohtana on, että vajaavaltaisen puhevaltaa käyttää hänen edunvalvojansa, huoltajansa tai muu laillinen edustajansa.

Oikeudenkäynnistä hallintotuomioistuimissa annetun lain (381/2007) 9 §:ssä säädetään asianosaisen oikeudesta tiedonsaantiin. Lähtökohtana on, että oikeudenkäynnin osapuolena olevalla asianosaisella on oikeus saada tieto muustakin kuin julkisesta oikeudenkäyntiasiakirjasta, joka voi tai on voinut vaikuttaa hänen asiansa käsittelyyn.

Asianosaisen oikeus tiedonsaantiin ei kuitenkaan ole ehdoton. Poikkeuksia asianosaisen tiedonsaantioikeudesta ovat esimerkiksi viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain (621/1999) 11 §:n 2 momentin 1 kohdassa tarkoitetut tiedot. Niissä on kyse tiedoista, joiden antaminen olisi vastoin erittäin tärkeää yleistä etua taikka lapsen etua tai muuta erittäin tärkeätä yksityistä etua. Tällöin hallintotuomioistuin voi jättää antamatta tiedon, jos tiedon antamatta jättäminen on välttämätöntä salassapitosäännöksessä tarkoitetun edun suojaamiseksi eikä tiedon antamatta jättäminen vaaranna oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin toteutumista.

Tarkoituksena on, että ehdotetut säännökset vajaavaltaisen kuulemisesta ja tiedon antamisen rajoituksista vastaisivat oikeudenkäynnin julkisuudesta annetun lain säännöksiä. Osapuolten oikeutta tietojen saamiseen voitaisiin rajoittaa, jos tiedon antamatta jättäminen olisi välttämätöntä vajaavaltaisen suojaamiseksi tai hänen muun erittäin tärkeän etunsa turvaamiseksi. Pykälän 2 momentin loppuun voidaan lisätä maininta tiedon antamatta jättämisen välttämättömyydestä sekä oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin toteutumisesta tiedon antamatta jättämisessä.

Pykälän 2 momentti voisi kuulua seuraavasti (muutos lihavoitu):

Jos vajaavaltaista kuullaan 1 momentissa säädetyllä tavalla ilman, että kaikki oikeudenkäynnin osapuolet ovat läsnä, asianosaisille ja osapuolena olevalle viranomaiselle voidaan varata tilaisuus ehdottaa, mistä seikoista vajaavaltaista tulisi kuulla. Lisäksi osapuolille on varattava tilaisuus tutustua kuulemisen sisällöstä laadittuun tai tallennettuun oikeudenkäyntiaineistoon ja lausua mielipiteensä sen sisällöstä. Oikeutta tietojen saamiseen voidaan rajoittaa, jos tiedon antamatta jättäminen on ***välttämätöntä*** *vajaavaltaisen suojaamiseksi tai hänen muun erittäin tärkeän etunsa turvaamiseksi* ***eikä tiedon antamatta jättäminen vaaranna oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin toteutumista****.*

Perustuslakivaliokunnan lausunnon mukaan ehdotettua säännöstä tulisi täsmentää myös vajaavaltaisen kuulemisen osalta niin, että oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin vaatimusten huomioon ottaminen harkinnassa ilmenisi säädösperustaisesti. Perustuslakivaliokunnan lausunnon pohjalta jää hiukan epäselväksi, millaisia vajaavaltaisen kuulemisen elementtejä täsmennyksen tulisi koskea. Perustuslakivaliokunnalle annetut asiantuntijalausunnot eivät ole olleet vastinetta laadittaessa käytettävissä.

Siinä tapauksessa, että oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin vaatimukset pidetään tarpeellisena mainita pykälän 1 momentissa, momenttiin voitaisiin lisätä esimerkiksi maininta siitä, että harkittaessa vajaavaltaisen henkilökohtaista kuulemista on otettava huomioon oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin vaatimukset.

Tällöin pykälän 1 momentti voisi kuulua seuraavasti (muutos lihavoitu):

Vajaavaltaista voidaan kuulla suullisessa käsittelyssä, jos vajaavaltainen antaa siihen suostumuksensa. Alle 12-vuotiasta voidaan kuitenkin kuulla muussa kuin omassa asiassaan vain, jos kuuleminen on välttämätöntä asian ratkaisemiseksi eikä kuulemisesta arvioida aiheutuvan hänelle merkittävää haittaa. ***Harkittaessa vajaavaltaisen henkilökohtaista kuulemista on otettava huomioon oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin vaatimukset.*** *Kuulemisen yhteydessä vajaavaltaiselle ei saa antaa sellaisia tietoja, jotka voisivat vakavasti vaarantaa hänen terveyttään tai kehitystään. Jos vajaavaltaisen suojaamiseksi tai hänen itsenäisen mielipiteensä selvittämiseksi on tarpeen, vajaavaltaista kuullaan henkilökohtaisesti siten, että hänen lisäkseen läsnä on vain yksi tai useampi hallintotuomioistuimen jäsen.*

69 § Todistajan vaitiolo-oikeus

Hallituksen esitys

69 §
Todistajan vaitiolo-oikeus

Asianosaisen nykyinen tai entinen aviopuoliso taikka nykyinen avopuoliso, sisarus, sukulainen suoraan ylenevässä tai alenevassa polvessa taikka se, jolla on vastaavanlainen parisuhteeseen tai sukulaisuuteen rinnastuva läheinen suhde asianosaiseen, saa kieltäytyä todistamasta.

Jos 1 momentissa tarkoitettu henkilö suostuu todistamaan, suostumusta ei voida peruuttaa, ellei muusta tässä laissa säädetystä salassapitovelvollisuudesta tai vaitiolo-oikeudesta muuta johdu.

Sen lisäksi, mitä 1 momentissa säädetään, todistaja saa kieltäytyä todistamasta siltä osin kuin todistaminen ilmaisisi:
1) liike- tai ammattisalaisuuden, elleivät erittäin tärkeät syyt ottaen huomioon asian laatu, todisteen merkitys asian ratkaisemisen kannalta ja seuraukset sen esittämättä jättämisestä sekä muut olosuhteet vaadi todistamista;
2) sananvapauden käyttämisestä joukkoviestinnässä annetun lain (460/2003) 16 §:ssä tarkoitetun tiedon.

Todistaja saa kieltäytyä kertomasta seikan, jonka kertominen saattaisi hänet tai häneen 1 momentissa tarkoitetussa suhteessa olevan henkilön syytteen vaaraan tai myötävaikuttaisi hänen tai häneen mainitussa suhteessa olevan henkilön syyllisyyden selvittämiseen.

Oikeudenkäymiskaaren 17 luvun 33 §:ssä tarkoitettu anonyymi todistaja saa kieltäytyä todistamasta siltä osin kuin todistaminen saattaisi paljastaa hänen henkilöllisyytensä tai yhteystietonsa.

Väestötietojärjestelmästä ja Väestörekisterikeskuksen varmennepalveluista annetun lain (661/2009) 36 §:ssä tarkoitettu henkilö, jolle on talletettu turvakielto, saa kieltäytyä todistamasta siltä osin kuin todistaminen saattaisi paljastaa hänen yhteystietonsa.

Professori Mäenpää:

Pykälän 4 momentissa todettu todistajan itsekriminointisuoja olisi perusteltua laajentaa koskemaan myös tilannetta, jossa seikan kertominen saattaisi hänet hallinnollisen rangaistusseuraamuksen vaaraan, koska hallinnollinen rangaistusseuraamus rinnastuu tässä suhteessa rikosoikeudelliseen rangaistukseen.

***Oikeusministeriö**:*

Hallinnolliset sanktiot on Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen oikeuskäytännössä useissa tapauksissa rinnastettu rikosoikeudellisiin seuraamuksiin. EIT on erityisesti tulkitessaan ihmisoikeussopimuksen 6 artiklaan sisältyvää rikossyytteen käsitettä luonut kriteerit sille, milloin seuraamuksen määräämistä on pidettävä päättämisenä rikossyytteestä ihmisoikeussopimuksen tarkoittamassa mielessä. Näissä kriteereissä on painotettu yhtäältä rikkomuksen luonnetta ja toisaalta seuraamuksen luonnetta ja ankaruutta. Esimerkiksi

kurinpidolliset sanktiot eivät kaikissa tapauksissa ole olleet luonteeltaan rikosoikeudelliseen sanktioon rinnastettavia.

Rikosoikeudellisia seuraamuksia ja niihin rinnastuvia hallinnollisia sanktioita koskevat periaatteessa samat oikeusturvavaatimukset, mutta on tulkinnanvaraista, missä laajuudessa näitä vaatimuksia sovelletaan hallinnollisiin sanktioihin. Hallinnolliset sanktiot eivät ole kuuluneet rikosoikeudellisen vastuun ydinalueelle eikä EIT ole aina edellyttänyt kaikkien rikosprosessiin kohdistuvien vaatimusten noudattamista silloin, kun kyse on hallinnollisista sanktioista.

Nykyisin itsekriminointisuoja hallintoasioita koskevissa oikeudenkäynneissä perustuu EIT:n ratkaisukäytäntöön. EIT:n käytännön pohjalta ei ole selvää, millaisissa asioissa ja missä määrin itsekriminointisuojan tulisi koskea myös tilanteita, joissa seikan kertominen saattaisi todistajan hallinnollisen rangaistusseuraamuksen vaaraan. Hallintoasioita koskevissa oikeudenkäynneissä olisi edelleen otettava huomioon EIT:n ratkaisukäytännön kehitys itsekriminointisuojasta hallinnollisia seuraamuksia koskevissa asioissa.

Hallituksen esityksessä 49/2018 vp on muutettu voimassa olevan hallintolainkäyttölain 39 b §:ää (laki 707/2018) ja useita muita lakeja siten, että liike- ja ammattisalaisuus -termin asemesta käytetään termiä liikesalaisuus. Tämä termin muuttuminen olisi otettava huomioon ehdotetussa pykälässä.

Ehdotusta ei ole tarpeen muuttaa muutoin, mutta 2 momentissa tulisi muuttaa termi liike- ja ammattisalaisuus termiksi liikesalaisuus. Momentti voisi kuulua seuraavasti (muutokset lihavoitu):

Sen lisäksi, mitä 1 momentissa säädetään, todistaja saa kieltäytyä todistamasta siltä osin kuin todistaminen ilmaisisi:
*1) **liikesalaisuuden (poist. liike- tai ammattisalaisuuden**), elleivät erittäin tärkeät syyt ottaen huomioon asian laatu, todisteen merkitys asian ratkaisemisen kannalta ja seuraukset sen esittämättä jättämisestä sekä muut olosuhteet vaadi todistamista;*
2) sananvapauden käyttämisestä joukkoviestinnässä annetun lain (460/2003) 16 §:ssä tarkoitetun tiedon.

73 § Kuuleminen teknisellä tiedonvälitystavalla

Hallituksen esitys

73 §
Kuuleminen teknisellä tiedonvälitystavalla

Todistajaa tai muuta henkilöä voidaan kuulla suullisesti myös käyttäen videoneuvottelua tai muuta tiedonvälitystapaa.

Oikeudenkäynnin osapuolille on varattava tilaisuus esittää kuultavalle kysymyksiä.

Maahanmuuttovirasto:

Säännöksestä ei selvästi ilmene, keitä voidaan kuulla suullisessa käsittelyssä tekniikkaa käyttäen.

***Oikeusministeriö**:*

Kuulemiseen suullisesti teknisellä tiedonvälitystavalla liittyy erilaisia tilanteita. Lähtökohtaisesti kuuleminen teknisellä tiedonvälitystavalla voi tulla kyseeseen kaikkien sellaisten henkilöiden osalta, joiden etäkuulemisen hallintotuomioistuin arvioi sopivaksi ja tarkoituksenmukaiseksi. Mikäli henkilö oleskelee ulkomailla, riippuu asia käytännössä siitä, miten asia on mahdollista järjestää. Kysymystä ei ole mahdollista ratkaista tässä yhteydessä.

Ehdotusta ei ole tarpeen muuttaa.

75 § Tallentaminen

Hallituksen esitys

75 §
Tallentaminen

Hallintotuomioistuimen on äänitettävä tai muulla vastaavalla tavalla tallennettava kuuleminen suullisessa käsittelyssä.

Hallintotuomioistuimen on lisäksi tallennettava kuuleminen kuultaessa lasta lastensuojelulain (417/2007) 86 §:n mukaisesti muulla tavoin kuin suullisessa käsittelyssä.

Jos tallentaminen ei ole mahdollista, pöytäkirjaan on riittävän täsmällisesti merkittävä, mitä asiassa on kerrottu. Pöytäkirjattu suullinen lausuma on heti luettava ja pöytäkirjaan on merkittävä lausuman antajan ilmoitus siitä, onko lausuma merkitty oikein pöytäkirjaan.

Tallenne on säilytettävä vähintään kuuden kuukauden ajan asian ratkaisemisesta. Jos asiassa on haettu muutosta valittamalla, tallenne on kuitenkin säilytettävä, kunnes asia on lainvoimaisesti ratkaistu.

Professori Mäenpää:

Säännöksen mukaan suullisen käsittelyn tallentamisvelvollisuus päättyisi, kun asia on ratkaistu lainvoimaisesti. Koska hallinto-oikeuden päätöksestä saisi valittaa vain valitusluvan perusteella, päätös tulee 4 §:n määritelmän mukaan heti lainvoimaiseksi. Mahdollisen valitusluvan perusteella jatkuvassa oikeudenkäynnissä ei siten olisi välttämättä enää käytettävissä suullisesta käsittelystä laadittua tallennetta. Tallenteen lyhyttä säilytysaikaa ei voitane pitää oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin kannalta perusteltuna.

Oikeusministeriö:

Lainvoiman määritelmä lakiehdotuksen 4 §:n 2 kohdassa poikkeaa siitä, milloin päätös olisi mukaan täytäntöönpanokelpoinen. Päätöksen täytäntöönpanokelpoisuutta koskevan 122 §:n mukaan päätöstä ei saa panna täytäntöön ennen kuin se on saanut lainvoiman. Valitus korkeimpaan hallinto-oikeuteen ei kuitenkaan lähtökohtaisesti estä päätöksen täytäntöönpanoa asiassa, jossa tarvitaan valituslupa.

Jos hallinto-oikeuden päätöksestä on valitettu korkeimpaan hallinto-oikeuteen asiassa, jossa tarvitaan valituslupa, päätös tulisi lainvoimaiseksi vasta, kun korkein hallinto-oikeus on antanut asiassa lopullisen ratkaisun tai päättänyt, että valituslupaa ei myönnetä. Valitusluvan perusteella jatkuvassa oikeudenkäynnissä olisi siten käytettävissä myös tallenne hallinto-oikeuden suullisesta käsittelystä.

Ehdotusta ei ole tarpeen muuttaa.

76 § Todistelukustannusten korvaaminen

Hallituksen esitys

76 §
Todistelukustannusten korvaaminen

Todistajalla on oikeus saada kohtuullinen korvaus tarpeellisista matka- ja toimeentulokustannuksista sekä taloudellisesta menetyksestä.

Hallintotuomioistuimen omasta aloitteestaan kutsumalle todistajalle samoin kuin valtion nimeämälle todistajalle maksetaan korvaus valtion varoista sen mukaan kuin valtion varoista maksettavista todistelukustannuksista annetussa laissa (666/1972) säädetään. Oikeusapua saaneen asianosaisen nimeämällä todistajalla on oikeus saada korvausta valtion varoista siten kuin oikeusapulaissa (257/2002) säädetään.

Muiden kuin 2 momentissa tarkoitettujen oikeudenkäynnin osapuolten on suoritettava korvaus nimeämälleen todistajalle. Todistajalle voidaan kuitenkin maksaa korvaus valtion varoista, jos todistaminen on ollut tarpeen asian selvittämiseksi.

Yksityisen asianosaisen nimeämällä todistajalla on oikeus saada ennakolta korvaus matka- ja toimeentulokustannuksista. Ennakon suorittamiseen sovelletaan, mitä oikeudenkäymiskaaren 17 luvun 65 §:n 3 ja 4 momentissa säädetään.

Professori Vuorenpää:

Säännöksen mukaan todistaja on oikeutettu korvaukseen. Selvyyden vuoksi sanottuun lainkohtaan olisi hyvä lisätä oikeudenkäymiskaaren 17 luvun 66 §:stä ilmenevän mallin mukaisesti momentti myös siitä, mistä asiantuntijan palkkio koostuu.

***Oikeusministeriö**:*

Lakiehdotuksen 77 §:n 3 momentin mukaan hallintotuomioistuimen määräämälle asiantuntijalle maksetaan kohtuullinen palkkio työstä ja korvaus tarpeellisista kuluista valtion varoista. Muulle asiantuntijalle maksettavaan palkkioon ja korvaukseen sovelletaan, mitä 76 §:n 3 momentissa säädetään todistajalle suoritettavasta korvauksesta.

Ehdotusta ei ole tarpeen muuttaa.

77 § Muiden kustannusten korvaaminen

Hallituksen esitys

77 §
Muiden kustannusten korvaaminen

Yksityisellä asianosaisella tai tämän laillisella edustajalla, joka on velvoitettu saapumaan sakon uhalla, on oikeus saada kohtuullinen korvaus tarpeellisista matka- ja toimeentulokustannuksista sekä taloudellisesta menetyksestä valtion varoista, jos hänen läsnäolonsa on ollut tarpeen asian selvittämiseksi.

Mitä 1 momentissa säädetään, sovelletaan kustannusten korvaamiseen myös, kun joku muu kuin oikeudenkäynnin osapuoli, todistaja tai asiantuntija on kutsuttu kuultavaksi sakon uhalla tai velvoitettu toimittamaan hallintotuomioistuimeen asiakirja tai esine.

Hallintotuomioistuimen määräämälle asiantuntijalle maksetaan kohtuullinen palkkio työstä ja korvaus tarpeellisista kuluista valtion varoista. Muulle asiantuntijalle maksettavaan palkkioon ja korvaukseen sovelletaan, mitä 76 §:n 3 momentissa säädetään todistajalle suoritettavasta korvauksesta.

Edellä 28 §:ssä tarkoitetulla edunvalvojalla ja 68 §:n 3 momentissa tarkoitetulla tukihenkilöllä on oikeus saada kohtuullinen korvaus tarpeellisista matka- ja toimeentulokustannuksista sekä taloudellisesta menetyksestä valtion varoista.

Tuomioistuin voi määrätä 1—4 momentissa tarkoitetun korvauksen tai osan siitä maksettavaksi ennakolta.

Valtion varoista maksettavaan korvaukseen sovelletaan muutoin, mitä valtion varoista maksettavista todistelukustannuksista annetussa laissa säädetään.

Hämeenlinnan hallinto-oikeus:

Asianosaisen läsnäolon tarpeellisuus tulisi arvioida silloin, kun päätetään asianosaisen kutsumisesta suulliseen käsittelyyn sakon uhalla, eikä vasta siinä vaiheessa, kun harkitaan kustannusten korvaamista.

Oikeusministeriö:

Pykäläehdotus ei ole ristiriidassa lausunnossa esitetyn menettelyn kanssa.

Ehdotusta ei ole tarpeen muuttaa.

Käyntiosoite	**Postiosoite**	**Puhelin**	**Faksi**	**Sähköpostiosoite**
Eteläesplanadi 10 HELSINKI	PL 25 00023 VALTIONEUVOSTO	02951 6001	09 1606 7730	oikeusministerio@om.fi

8 luku. Hallintotuomioistuimen päätöksenteko

83 § Hyödyntämiskielto

Hallituksen esitys

83 §
Hyödyntämiskielto

Hallintotuomioistuin ei saa hyödyntää selvitystä, joka on hankittu laissa säädetyn vaitiolo-oikeuden tai vaitiolovelvollisuuden vastaisesti tai muulla tavoin lainvastaisesti, jos hyödyntäminen vaarantaa oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin toteutumisen, kun otetaan huomioon asian laatu, selvityksen hankkimistapaan liittyvän oikeudenloukkauksen vakavuus, hankkimistavan merkitys selvityksen luotettavuudelle, selvityksen merkitys asian ratkaisemisen kannalta ja muut olosuhteet.

Professori Vuorenpää:

Olisiko säännökseen otettava oikeudenkäymiskaaren 17 luvun 25 §:n 1 momentin tapaan nimenomainen momentti selvyyden vuoksi siitä, että kiduttamalla saatua näyttöä ei saa milloinkaan hyödyntää. Samoin pitäisikö ehdotettuun lakiin ottaa myös oikeudenkäymiskaaren 17 luvun 25 §:n 2 momenttia vastaava säännös itsekriminointisuojaan perustuvasta hyödyntämiskiellosta niin sanotussa rinnakkaisten menettelyjen tilanteessa, hallinnolliset sanktiot (vertaa 84 ja 85 §).

Oikeusministeriö:

Pykäläehdotuksessa mainitaan vaitiolo-oikeuden ja vaitiolovelvollisuuden vastaisesti hankittujen selvitysten lisäksi selvitykset, jotka on hankittu muulla tavoin lainvastaisesti, joten se kattaa myös tilanteet, joissa näyttö olisi saatu kiduttamalla.

Ehdotetut säännökset itsekriminointisuojasta ja hyödyntämiskiellosta hallintoasioiden oikeudenkäynnissä olisivat uusia. Itsekriminointisuojaa ja siihen liittyvää hyödyntämiskieltoa koskevassa ihmisoikeustuomioistuimen käytännössä on pääpaino ollut rikosoikeudellisissa menettelyissä. Näissäkään menettelyissä hyödyntämiskieltoa ei ole pidetty ehdottomana.

Rikoslain 17 luvun 25 §:n 2 momentti koskee rikosasian käsittelyä tuomioistuimessa. Momentin mukaan hyödyntämiskielto koskee myös todistetta, joka on hankittu muussa menettelyssä kuin esitutkinnassa tai rikosasian oikeudenkäynnissä henkilöltä pakkokeinon käyttämisen uhalla tai muutoin vastoin hänen tahtoaan, jos hän oli tällöin epäiltynä tai vastaajana rikoksesta taikka esitutkinta tai oikeudenkäynti oli vireillä rikoksesta, josta häntä syytetään, ja jos todisteen hankkiminen rikosasiassa olisi ollut vastoin 18 §:ää. Jos kuitenkin henkilö on muussa menettelyssä kuin rikosasian käsittelyssä tai siihen rinnastuvassa menettelyssä antanut lakisääteisen velvollisuutensa täyttämisen yhteydessä totuudenvastaisen lausuman taikka väärän tai sisällöltään totuuden vastaisen asiakirjan taikka väärän tai väärennetyn esineen, sitä saadaan hyödyntää todisteena velvollisuuden vastaista menettelyä koskevassa rikosasiassa.

Rikoslain ko. pykälän 3 momentin mukaan muussa tapauksessa tuomioistuin saa hyödyntää myös lainvastaisesti hankittua todistetta, jollei hyödyntäminen vaaranna oikeudenmukaisen

oikeudenkäynnin toteutumista ottaen huomioon asian laatu, todisteen hankkimistapaan liittyvä oikeudenloukkauksen vakavuus, hankkimistavan merkitys todisteen luotettavuudelle, todisteen merkitys asian ratkaisemisen kannalta ja muut olosuhteet.

Ehdotettu 83 § hyödyntämiskiellosta liittyy osaltaan ehdotetun lain 69 §:n 4 momentin säännökseen todistajan vaitiolovelvollisuudesta. Todistajan itsekriminointisuoja koskisi vain tilanteita, joissa seikan kertominen saattaisi todistajan tai hänen läheisensä syytteen vaaraan tai myötävaikuttaisi henkilön syyllisyyden selvittämiseen. Professori Vuorenpään lausunnosta ei ilmene lähemmin, millaista sääntelyä lausunnossa ehdotetaan.

Nykyisin itsekriminointisuoja ja hyödyntämiskielto hallintoasioita koskevissa oikeudenkäynneissä perustuu ihmisoikeustuomioistuimen ratkaisukäytäntöön. Ihmisoikeustuomioistuimen ratkaisukäytännöstä ilmeneviä periaatteita on tarkoitus edelleen soveltaa ehdotettuja säännöksiä täydentävinä ja tulkitsevina. Hallintoasioita koskevissa oikeudenkäynneissä olisi otettava huomioon EIT:n ratkaisukäytännön kehitys itsekriminointisuojaa ja hyödyntämiskieltoa koskevissa asioissa.

Ehdotusta ei ole tarpeen muuttaa.

84 § Rangaistuksen luonteisen hallinnollisen taloudellisen seuraamuksen käsittelyn viivästyminen

Hallituksen esitys

84 §
Rangaistuksen luonteisen hallinnollisen taloudellisen seuraamuksen käsittelyn viivästyminen

Jos rangaistusluonteisen hallinnollisen taloudellisen seuraamuksen määräämistä koskevan asian käsittely on viivästynyt niin, että viivästys loukkaa asianosaisen oikeutta oikeudenkäyntiin kohtuullisen ajan kuluessa, hallintotuomioistuin voi ottaa viivästyksen huomioon ratkaisussaan.

Tuomioistuin voi viivästyksen hyvittämiseksi alentaa seuraamuksen määrää, lieventää sitä tai poistaa sen kokonaan.

Professori Mäenpää:

Säännösehdotuksen mukaan hallinnollisen sanktion määräämismenettelyn viivästyminen voitaisiin hyvittää, mutta hyvitys koskisi vain taloudellisluonteisia hallinnollisia sanktioita. Tällaiselle rajaukselle ei voitane esittää riittäviä perusteita, kun otetaan huomioon, että hallinnollinen sanktio voi olla myös esimerkiksi julkinen varoitus tai kurinpitoseuraamus, jotka eivät ole luonteeltaan taloudellisia.

***Oikeusministeriö**:*

Pykäläehdotus vastaa sisällöltään voimassa olevaa hallintolainkäyttölain 53 a §:ää. Kyseessä on oikeudenkäynnin viivästymisen johdosta suoritettava hyvitys, joka voidaan suorittaa alentamalla taloudellisen seuraamuksen, esimerkiksi seuraamusmaksun, määrää oikeudenkäynnissä pääasian käsittelyn yhteydessä.

Yleiset säännökset oikeudenkäynnin viivästymisen hyvittämisestä ovat oikeudenkäynnin viivästymisen hyvittämisestä annetussa laissa (362/2009). Laissa säädetään hyvityksestä, jota on vaadittava pääasiaa käsittelevältä tuomioistuimelta. Hyvityksestä päättää tuomioistuin pääasian käsittelyn yhteydessä. Hyvityksen maksaa Valtiokonttori. Oikeudenkäynnin viivästymisen johdosta voi siten saada taloudellista hyvitystä myös siinä tapauksessa, että kyseessä oleva hallintolainkäyttöasia koskee esimerkiksi sellaista muuta kuin taloudellista seuraamusta, joka ei ole hyvitettävissä seuraamusta alentamalla.

Pykälän otsikossa ja 1 momentissa käytetty termi ”rangaistuksen luonteinen hallinnollinen taloudellinen seuraamus” olisi syytä muuttaa nykyisin yleisesti käytettävään muotoon ”rangaistusluonteinen…”.

Ehdotusta ei ole tarpeen muuttaa muutoin, mutta pykälän otsikko ja 1 momentti olisi syytä muuttaa seuraavaan muotoon (muutokset lihavoitu):

84 §
***Rangaistusluonteisen** hallinnollisen taloudellisen seuraamuksen käsittelyn viivästyminen*

*Jos **rangaistusluonteisen** hallinnollisen taloudellisen seuraamuksen määräämistä koskevan asian käsittely on viivästynyt niin, että viivästys loukkaa asianosaisen oikeutta oikeudenkäyntiin kohtuullisen ajan kuluessa, hallintotuomioistuin voi ottaa viivästyksen huomioon ratkaisussaan.*

85 § Äänestäminen

Hallituksen esitys

85 §
Äänestäminen

Jos hallintotuomioistuimen jäsenet eivät ole samaa mieltä ratkaisusta, siitä on äänestettävä. Ratkaisusta äänestetään virkaikäjärjestyksessä siten, että nuorin jäsen esittää kantansa ensin ja istunnon puheenjohtaja viimeiseksi. Muu kuin lainoppinut jäsen esittää kantansa ennen lainoppinutta jäsentä. Jos tuomioistuimen jäsen esittelee asian, hänen on kuitenkin esitettävä kantansa ensin.

Äänestyksessä voittaa kanta, jota jäsenten enemmistö on kannattanut. Äänten mennessä tasan voittaa kanta, jota puheenjohtaja on kannattanut. Rangaistuksen luonteista hallinnollista seuraamusta tai uhkasakon tuomitsemista koskevassa asiassa sekä päätettäessä todistajan noutamisesta tuomioistuimeen taikka tuomittaessa järjestyssakko voittaa äänten mennessä tasan kuitenkin kanta, joka on lievempi sille, johon seuraamus kohdistuu.

Äänestämiseen sovelletaan muutoin, mitä siitä oikeudenkäymiskaaressa säädetään.

Oikeusministeriö:

Pykälän 2 momentissa käytetty termi ”rangaistuksen luonteinen hallinnollinen seuraamus” olisi syytä muuttaa nykyisin yleisesti käytettävään muotoon ”rangaistusluonteinen…”.

<u>Ehdotusta ei ole tarpeen muuttaa muutoin, mutta pykälän otsikko ja 1 momentti olisi syytä muuttaa seuraavaan muotoon (muutokset lihavoitu):</u>

Äänestyksessä voittaa kanta, jota jäsenten enemmistö on kannattanut. Äänten mennessä tasan voittaa kanta, jota puheenjohtaja on kannattanut. ***Rangaistusluonteista*** *hallinnollista seuraamusta tai uhkasakon tuomitsemista koskevassa asiassa sekä päätettäessä todistajan noutamisesta tuomioistuimeen taikka tuomittaessa järjestyssakko voittaa äänten mennessä tasan kuitenkin kanta, joka on lievempi sille, johon seuraamus kohdistuu.*

87 § Päätöksen perusteleminen

Hallituksen esitys

87 §
Päätöksen perusteleminen

Hallintotuomioistuimen on perusteltava päätöksensä. Perusteluista on ilmettävä sovelletut lainkohdat sekä se, mitkä seikat ja selvitykset ovat vaikuttaneet ratkaisuun ja mihin oikeudelliseen päättelyyn ratkaisu perustuu.

Välipäätös voidaan perustella esittämällä pelkästään sovelletut lainkohdat, jollei asian luonne edellytä muita perusteluja.

Helsingin hallinto-oikeus:

Nykyinen, hallintolainkäyttölain 54 §:n 2 momentin sisältöinen, liitepäätöksen salliva säännös on edelleen hyvin tarpeellinen ja myös hallinto-oikeudelle tulee jättää mahdollisuus perustella päätöksiään eräissä tapauksissa liitepäätöstä käyttäen.

Turun hallinto-oikeus:

Päätösten perustelujen korvaaminen niin sanotulla liitepäätöksellä tulisi pitää kaikkien hallintotuomioistuinten käytettävissä.

Vakuutusoikeus:

Laintulkinnallisten epäselvyyksien välttämiseksi pykälään tulisi lisätä omaksi momentikseen hallintolainkäyttölain 54 §:n 2 momenttia vastaava säännös, joka mahdollistaa liitepäätösten käyttämisen myös jatkossa.

Professori Vuorenpää:

Pitäisikö pykälän 1 momenttiin lisätä oikeudenkäymiskaaren 24 luvun 4 §:n esimerkkiä mukaillen, että ”perusteluissa on myös selostettava, millä perusteella riitainen seikka on tullut näytetyksi tai jäänyt näyttämättä”.

Oikeusministeriö*:*

Hallintolainkäytössä ei ole yleissäännöksiä näyttötaakan jakautumisesta. Pykäläehdotuksen mukaan perusteluista on ilmettävä sovelletut lainkohdat sekä se, mitkä seikat ja selvitykset ovat vaikuttaneet ratkaisuun ja mihin oikeudelliseen päättelyyn ratkaisu perustuu. Tämä vaikuttaa riittävältä sääntelyltä, sillä näytön arviointi riippuu tapauksesta ja voi perustua

kokonaisharkintaan. Tarkoituksena ei ole asettaa yksityiselle asianosaiselle kohtuutonta näyttövelvollisuutta.

Ehdotetun lain 12 lukuun sisältyvän pykäläehdotuksen (112 §:n 1 momentti) mukaan ylempi tuomioistuin (korkein hallinto-oikeus ja vakuutusoikeus) voisi korvata päätöksensä perusteluja sisällyttämällä tai liittämällä päätökseensä alemman tuomioistuimen päätöksen perustelut. Sen sijaan ensimmäinen oikeusaste (hallinto-oikeudet, markkinaoikeus ja valituksia käsittelemään perustetut lautakunnat) ei voisi korvata perustelujaan pelkästään viittaamalla hallintoviranomaisen päätöksen perusteluihin.

Päätöksen perustelut ovat olennainen osa tuomioistuimen päätöstä. Tarkoituksena on, että asianosainen voi luottaa asiansa asianmukaiseen käsittelyyn hallintotuomioistuimessa. Kun asianosainen on valittanut asiassaan tuomioistuimeen, on tuomioistuinmenettelyn luotettavuuden kannalta tärkeää, että hän saa tuomioistuimen laatimat perustelut ainakin yhdessä oikeusasteessa.

Käytännössä liitepäätösten käytössä lienee eroja tuomioistuinten kesken, joten käytännön vaikutukset olisivat erilaisia eri tuomioistuimissa. Kyseessä ei olisi merkittävä resurssitarpeen lisäys, sillä tuomioistuin voisi käyttää perusteluissaan samoja argumentteja kuin hallintoviranomainen siltä osin kuin pitää niitä perusteltuina. Hallintotuomioistuimilla tulee olla riittävästi resursseja asianmukaisesti perusteltujen päätösten antamiseen kohtuullisessa ajassa.

Ehdotusta ei ole tarpeen muuttaa

9 luku. Tiedoksianto

90 § Tiedoksianto

Hallituksen esitys

90 §
Tavallinen ja todisteellinen tiedoksianto

Hallintotuomioistuimen päätös tai muu asiakirja annetaan tiedoksi kirjeitse tai sähköisellä viestillä käyttäen tiedoksiannon vastaanottajan tuomioistuimelle tätä tarkoitusta varten ilmoittamaa prosessiosoitetta (tavallinen tiedoksianto).

Tiedoksianto on kuitenkin toimitettava todisteellisesti, jos se koskee velvoittavaa päätöstä, jonka tiedoksisaannista alkaa kulua muutoksenhakuaika tai muu vastaanottajan oikeuteen vaikuttava määräaika. Todisteellista tiedoksiantoa voidaan käyttää myös, jos se on muusta syystä tarpeen asianosaisen oikeuksien turvaamiseksi. Tiedoksianto on toimitettava todisteellisesti myös, jos se koskee päätöksen täytäntöönpanoa tai muuta väliaikaista määräystä.

Edellä 2 momentissa tarkoitettu päätös voidaan antaa tiedoksi asianosaiselle myös toimittamalla päätös asianosaisen käyttämälle asianajajalle, julkiselle oikeusavustajalle tai

luvan saaneista oikeudenkäyntiavustajista annetussa laissa tarkoitetulle luvan saaneelle oikeudenkäyntiavustajalle tavallisena tiedoksiantona.

Tiedoksianto toimitetaan todisteellisesti:
1) toimittamalla asiakirja kirjeitse vastaanottajalle ja liittämällä siihen vastaanottotodistus, jonka vastaanottaja palauttaa määräajassa tuomioistuimelle;
2) toimittamalla asiakirja kirjeitse vastaanottajalle saantitodistusta vastaan;
3) luovuttamalla asiakirja vastaanottajalle henkilökohtaisesti;
4) käyttämällä todisteellista sähköistä tiedoksiantoa;
5) käyttämällä haastetiedoksiantoa tai sijaistiedoksiantoa.

Hämeenlinnan hallinto-oikeus:

Tavallisen tiedoksiannon laajentaminen voi hankaloittaa korkeimman hallinto-oikeuden lainvoimaisuustodistusten antamista.

Vaasan hallinto-oikeus:

Pykälän 2 momentin mukainen todisteellinen tiedoksianto koskien päätöksen täytäntöönpanon kieltoa ja muita väliaikaismääräyksiä on tarpeeton, minkä lisäksi se poikkeaa tämän hetkisestä käytännöstä. Muutoksen syyt eivät käy tarkemmin ilmi esityksen perusteluista.

Auktorisoidut Lakimiehet ry:

Pykälän 3 momentissa säädettäisiin mahdollisuudesta toimittaa tiedoksianto tavallisena avustajalle. Yhdistys ei puolla tiedoksiantotehtävän siirtämistä avustajalle/asiamiehelle.

***Oikeusministeriö**:*

Tavallinen tiedoksianto on käytössä nykyisinkin. Tiedossa ei ole, että menettely olisi ollut selvästi ongelmallinen lainvoimaisuuden toteamisen kannalta.

Täytäntöönpanon kiellosta tai muuta väliaikaisesta määräyksestä säädettäisiin lain 14 luvussa. Päätökset koskevat väliaikaista oikeussuojaa ja voivat vaikuttaa esimerkiksi ulosottoon tai muuhun pakkotäytäntöönpanoon. Tästä syystä on perusteltua, että päätös annetaan tiedoksi todisteellisesti.

Ehdotetun 3 momentin tarkoituksena on helpottaa ja nopeuttaa päätöksen tiedoksiantoa silloin, kun asianosaisella on käytössään asianajaja, julkinen oikeusavustaja tai luvan saaneista oikeudenkäyntiavustajista annetussa laissa tarkoitettu lupalakimies.

Ehdotusta ei ole tarpeen muuttaa.

94 § Muut tiedoksiantoon sovellettavat säännökset

Hallituksen esitys

94 §
Muut tiedoksiantoon sovellettavat säännökset

Tiedoksiantoon sovelletaan muutoin, mitä siitä hallintolaissa säädetään.

Ympäristöministeriö:

Pykälän yleisluonteinen viittaus hallintolain soveltamiseen tiedoksiannossa saattaa käytännön soveltamistilanteissa tuottaa epäselvyyttä suhteessa sähköiseen asiointiin.

***Oikeusministeriö**:*

Tiedoksiannon keskeisistä kysymyksistä säädettäisiin ehdotetun lain 9 luvussa, joten viittaus hallintolakiin on luonteeltaan täydentävä eikä se siten voi olla kovin yksityiskohtainen.

Ehdotusta ei ole tarpeen muuttaa.

10 luku. Oikeudenkäyntikulut

95 § Oikeudenkäyntikulujen korvausvelvollisuus

Hallituksen esitys

95 §
Oikeudenkäyntikulujen korvausvelvollisuus

Oikeudenkäynnin osapuoli on velvollinen korvaamaan toisen osapuolen oikeudenkäyntikulut kokonaan tai osaksi, jos erityisesti asiassa annettu ratkaisu huomioon ottaen on kohtuutonta, että tämä joutuu itse vastaamaan oikeudenkäyntikuluistaan.

Korvausvelvollisuuden kohtuullisuutta arvioitaessa voidaan lisäksi ottaa huomioon asian oikeudellinen epäselvyys, osapuolten toiminta ja asian merkitys asianosaiselle.

Yksityinen asianosainen voidaan 1 ja 2 momentista poiketen velvoittaa korvaamaan viranomaisen oikeudenkäyntikuluja vain, jos yksityinen asianosainen on esittänyt ilmeisen perusteettoman vaatimuksen.

Helsingin hallinto-oikeus:

Esitetty säännös ei ota riittävällä tavalla huomioon tilannetta, jossa harkitaan viranomaisen velvoittamista korvaamaan oikeudenkäyntikuluja. Pykälässä tulisi edelleen mainita viranomaisen virhe harkintaa ohjaavana seikkana.

Itä-Suomen hallinto-oikeus:

Lakiehdotus ja sen perustelut eivät täysin vastaa toisiaan. Lisäksi perusteluissa puhutaan yhtäältä osapuolista ja toisaalta asianosaisista.

Verohallinto:

Veroasioissa hävinneen osapuolen tulisi aina korvata vastapuolen oikeudenkäyntikulut, kuten yleisissä tuomioistuimissa.

Suomen Kuntaliitto:

Säännöksissä tulisi ottaa paremmin huomioon kiusaamistarkoituksessa tehdyt valitukset ja niistä viranomaiselle aiheutuvien kulujen korvaaminen.

***Oikeusministeriö**:*

Ehdotuksen tarkoituksena ei ole muuttaa nykyistä oikeustilaa. Viranomaisen virhe sisältyy 2 momentissa mainittuun osapuolten toimintaan.

Päätöksen tehnyt hallintoviranomainen toimii oikeudenkäynnin osapuolena, mutta sitä ei pidetä asianosaisena.

Mahdollinen valituksen kiusaamistarkoitus ei ole selkeästi määriteltävissä laissa eikä todettavissa oikeudenkäynnissä. Yksityinen asianosainen voidaan määrätä korvaamaan viranomaisen oikeudenkäyntikulut, jos hän on esittänyt ilmeisen perusteettoman vaatimuksen.

Ehdotusta ei ole tarpeen muuttaa.

96 § Erityinen korvausvelvollisuus

Hallituksen esitys

96 §
Erityinen korvausvelvollisuus

Riippumatta siitä, kuinka oikeudenkäyntikulut muutoin on korvattava, oikeudenkäynnin osapuoli voidaan velvoittaa korvaamaan toiselle osapuolelle ne kulut, jotka ovat aiheutuneet siitä, että osapuoli on tahallisesti tai huolimattomuudesta ilmeisen tarpeettomasti pitkittänyt oikeudenkäyntiä.

Tarpeettomana pitkittämisenä voidaan pitää:
1) uuden selvityksen tai vaatimuksen esittämistä myöhemmin kuin olisi ollut esitettävissä, jollei tähän ole painavaa syytä;
2) sellaisen väitteen esittämistä, jonka oikeudenkäynnin osapuoli tietää perusteettomaksi;
3) jäämistä pois suullisesta tai muusta käsittelystä ilman laillista estettä;
4) muuta vastaavaa oikeudenkäyntiin liittyvää menettelyä

Oikeudenkäynnin osapuolen edustaja, asiamies tai avustaja voidaan velvoittaa yhteisvastuullisesti osapuolen kanssa korvaamaan 1 momentissa säädetyt kulut, jos pitkittyminen on aiheutunut hänen tahallisuudestaan tai huolimattomuudestaan.

Helsingin hallinto-oikeus:

Säännöksen 3 momentin osalta tulisi vielä harkita mahdollisuutta säätää myös siitä, että osapuolen edustaja, asiamies tai avustaja voidaan velvoittaa korvaamaan kulut yksin.

Pykälästä ei käy ilmi, voiko tuomioistuin määrätä vaaditut oikeudenkäyntikulut vastapuolen lisäksi hänen asiamiehensä korvattaviksi viran puolesta vai tuleeko oikeudenkäynnin osapuolen esittää tätä koskeva vaatimus ottaen huomioon myös 98 §:ssä ehdotettu.

***Oikeusministeriö**:*

Ehdotus vastaisi sisällöltään oikeudenkäymiskaaren 21 luvun 6 §:n säännöstä, jonka mukaan asianosaisen edustaja, asiamies tai avustaja, joka 4 tai 5 §:ssä tarkoitetulla tavalla tahallisesti tai huolimattomuudesta on aiheuttanut toiselle asianosaiselle tässä luvussa tarkoitettuja oikeudenkäyntikuluja, voidaan velvoittaa, sen jälkeen kun hänelle on varattu tilaisuus tulla kuulluksi, yhteisvastuullisesti asianosaisen kanssa korvaamaan kyseiset kulut.

Ehdotusta ei ole tarpeen muuttaa.

97 § Korvattavat oikeudenkäyntikulut

Hallituksen esitys

97 §
Korvattavat oikeudenkäyntikulut

Korvattavia oikeudenkäyntikuluja ovat:
1) oikeudenkäyntikirjelmän laatimisesta, asian ratkaisemiseksi tarvittavan selvityksen hankkimisesta ja muusta oikeudenkäynnin valmistelusta aiheutuneet kulut;
2) suulliseen käsittelyyn tai muuhun oikeudenkäyntitilaisuuteen osallistumisesta aiheutuneet kulut;
3) todistajalle tai asiantuntijalle maksettava korvaus;
4) asiamiehelle tai avustajalle maksettava palkkio ja korvaus;
5) muut oikeudenkäyntiin välittömästi liittyvät kulut

Korvausta voidaan suorittaa myös oikeudenkäynnin osapuolelle oikeudenkäynnistä aiheutuneesta työstä ja oikeudenkäyntiin välittömästi liittyvästä menetyksestä.

Pohjois-Suomen hallinto-oikeus:

Pykälän 2 momentti on säännöksenä niin avoin ja tulkinnanvarainen, että se mahdollistaa toisistaan hyvin poikkeavien käytäntöjen muodostumisen. Osapuolen oikeutta korvaukseen tulisi rajoittaa tosiasiallisesti syntyneisiin konkreettisiin kuluihin. Myös perusteluja tulisi täsmentää.

Markkinaoikeus:

Pykälän 1 momentin 5 kohta tarkoittanee myös tuomioistuinmaksuja eli oikeudenkäyntimaksuja, vaikka asiasta ei mainita perusteluissa.

***Oikeusministeriö**:*

Korvattavat oikeudenkäyntikulut voivat olla hyvin eri tyyppisiä eri tilanteissa. Niiden tarkka ja yksityiskohtainen määrittäminen säännöksessä ei ole tilanteiden monipuolisuus huomioon ottaen, joten säännös ei voi olla kovin tarkkarajainen ja tyhjentävä.

Ehdotusta ei ole tarpeen muuttaa.

11 luku. Päätöksen korjaaminen ja täydentäminen

103 § Päätöksen täydentäminen

Hallituksen esitys

103 §
Päätöksen täydentäminen

Hallintotuomioistuin voi täydentää päätöstään valitusajassa, kuitenkin viimeistään 30 päivän kuluttua päätöksen tiedoksisaannista, jos päätös ei sisällä ratkaisua kaikkiin asiassa esitettyihin sivuvaatimuksiin. Päätöstä ei kuitenkaan saa täydentää, jos se johtaa asianosaiselle kohtuuttomaan tulokseen.

Hämeenlinnan hallinto-oikeus:

Päätöksen täydentäminen voi tuottaa lisätöitä. On epäselvää, pitääkö täydentämisestä aina tehdä päätös. Perusteluissa pitäisi sanoa selvästi, että asianosaisella ei ole subjektiivista oikeutta vaatia päätöksen täydennystä.

***Oikeusministeriö**:*

Voimassa olevassa hallintolainkäyttölaissa ei ole säännöksiä päätöksen täydentämisestä. Säännöksen tarkoituksena on mahdollistaa hallintotuomioistuimen laiminlyönnin mahdollisimman joustava korjaaminen, joten säännös ei voi olla kovin tarkkarajainen. Täydentämispäätöksestä ja muutoksenhausta siihen säädettäisiin lain 105 §:ssä.

Ehdotusta ei ole tarpeen muuttaa.

104 § Korjaamis- ja täydentämismenettely

Hallituksen esitys

104 §
Korjaamis- ja täydentämismenettely

Hallintotuomioistuin päättää päätöksen korjaamisesta tai täydentämisestä samassa kokoonpanossa, joka on antanut korjattavan tai täydennettävän päätöksen. Jos jollekin tuomioistuimen jäsenelle on tullut este, päätöksen täydentää tuomioistuin sellaisessa kokoonpanossa, joka olisi ollut toimivaltainen käsittelemään asian. Päätöksen korjaamisesta voi kuitenkin päättää myös asiaa käsitelleen istunnon puheenjohtaja tai tuomioistuimen muu lainoppinut jäsen. Istunnon puheenjohtaja tai tuomioistuimen muu lainoppinut jäsen voi päättää myös täydentämättä jättämisestä.

Korjaamisesta ja täydentämisestä on tehtävä merkintä päätöksen taltiokappaleeseen.

Jos korjattavasta tai täydennettävästä päätöksestä on valitettu, hallintotuomioistuimen on ilmoitettava asian käsiteltäväksi ottamisesta ja toimitettava siinä tehty päätös valitusta käsittelevälle tuomioistuimelle.

Päätöksen korjaamista tai täydentämistä käsitellessään tuomioistuin voi kieltää päätöksensä täytäntöönpanon tai määrätä sen keskeytettäväksi.

PeV 50/2018 vp:

Lakivaliokunnan on täydennettävä 104 §:ää sääntelyllä asianosaisen kuulemisesta.

Helsingin hallinto-oikeus:

Lain 11 luvun säännöksiä päätöksen korjaamisesta ja täydentämisestä tulee täydentää niiltä osin kuin kyse on oikeudenkäynnin osapuolen tai muun tahon mahdollisuudesta ilmoittaa päätöksen täydentämistarpeesta ja osapuolen mahdollisesta kuulemisesta täydentämisen johdosta sekä siitä onko täydentämistä pyydettävä kirjallisesti.

Professori Mäenpää:

Säännöstä tulisi täydentää siten, että asianosaista on kuultava ennen täydentämispäätöksen tekemistä.

Oikeusministeriö:

Päätöksen täydentäminen voisi tulla kyseeseen lähinnä silloin, kun tuomioistuin on epähuomiossa jättänyt päätöksessään lausumatta oikeudenkäyntikulujen korvaamista koskevasta vaatimuksesta. Hallintotuomioistuin voisi täydentää päätöstään omasta aloitteestaan, mutta täydentäminen voisi tapahtua myös osapuolen tai muun tahon ilmoituksen pohjalta. Pykälän 2 momentin alkuun voitaisiin lisätä nimenomainen säännös osapuolten kuulemisesta täydentämisen johdosta.

Pykälän 2 momentti voisi kuulua seuraavasti:

Ennen päätöksen täydentämistä on kuultava niitä oikeudenkäynnin osapuolia, joita täydentäminen koskee. *Korjaamisesta ja täydentämisestä on tehtävä merkintä päätöksen taltiokappaleeseen.*

12 luku. Valitus hallintotuomioistuimen päätöksestä

107 § Valittaminen hallintotuomioistuimen päätöksestä

Hallituksen esitys

107 §
Valittaminen hallintotuomioistuimen päätöksestä

Hallinto-oikeuden hallintolainkäyttöasiassa antamaan päätökseen saa hakea muutosta valittamalla korkeimpaan hallinto-oikeuteen, jos korkein hallinto-oikeus myöntää valitusluvan. Erikseen säädetään muutoksenhausta valittamalla muun hallintotuomioistuimen päätökseen.

Muutoksenhaussa pääasiaan liittyvää vaatimusta koskevasta hallintotuomioistuimen ratkaisusta sovelletaan, mitä muutoksenhausta pääasiaan säädetään.

Kirkkohallitus:

Valituslupajärjestelmä saattaa johtaa hallintoriita-asioissa tilanteeseen, jossa ei olisi varsinaista mahdollisuutta valittaa hallintoriidassa annetusta hallinto-oikeuden päätöksestä.

Suomen luonnonsuojeluliitto ry:

Valituslupajärjestelmää ei tulisi laajentaa (eivät kuitenkaan käsittele asiaa laajemmin, koska ovat esittäneet lausuntonsa jo aiemmin ympäristöasioita koskevan valituslupajärjestelmän hyväksymisen yhteydessä). Ympäristöjärjestöjen yleinen valitusoikeus tulisi määritellä laissa selkeämmin. Nyt asia on yhä hyvin tulkinnanvarainen ja jää tapauskohtaisen arvioinnin varaan.

Oikeusministeriö:

Valituslupajärjestelmässäkin hallinto-oikeuden päätöksestä saa valittaa korkeimpaan hallinto-oikeuteen. Käytettävissä on tällöin myös hallintoriita-asiassa kaksi tuomioistuinastetta.

Ympäristöjärjestöjen valitusoikeudessa on kyse erityislainsäädännöstä, jota ei ole ollut tarkoitus lähemmin tarkastella tämän esityksen yhteydessä.

Ehdotusta ei ole tarpeen muuttaa.

108 § Valitus välipäätöksestä

Hallituksen esitys

108 §
Valitus välipäätöksestä

Hallintotuomioistuimen välipäätökseen saa hakea muutosta pääasian yhteydessä.

Erikseen saa kuitenkin valittaa hallintotuomioistuimen välipäätöksestä, jolla on:
1) määrätty todistajan tai muun henkilön oikeudesta korvaukseen tai korvausvelvollisuudesta;
2) kielletty asiamiestä tai avustajaa esiintymästä oikeudenkäynnissä;
3) tuomittu uhkasakkoon oikeudenkäynnin kulun turvaamiseksi tarkoitetun velvoitteen laiminlyönnin johdosta tai väliaikaisen määräyksen tehosteeksi;
4) tuomittu käsittelyn häiritsemisestä tai muusta sellaisesta toiminnasta järjestyssakko.

Professori Vuorenpää:

Pykälän 2 momenttiin voitaisiin ottaa oikeudenkäymiskaaren 17 luvun 68 §:n 3 momenttia vastaava säännös siitä, että erityisistä syistä erillinen muutoksenhaku voidaan sallia myös muissa kuin pykälässä säädetyissä tilanteissa.

Oikeusministeriö:

Esitys vastaa voimassaolevan hallintolainkäyttölain 79 §:ää. Säännöksen on tarkoitus olla tarkkarajainen eikä siinä ole haluttu jättää muutoksenhakua vastaavalla tavalla avoimeksi, kuten oikeudenkäymiskaaressa.

Ehdotusta ei ole tarpeen muuttaa.

109 § Valitusoikeus hallintotuomioistuimen päätöksestä

Hallituksen esitys

109 §
Valitusoikeus hallintotuomioistuimen päätöksestä

Hallintotuomioistuimen päätökseen saa hakea muutosta valittamalla se, johon päätös on kohdistettu tai jonka oikeuteen, velvollisuuteen tai etuun päätös välittömästi vaikuttaa, ja se, jonka valitusoikeudesta laissa erikseen säädetään.

Alkuperäisen hallintopäätöksen tehneellä viranomaisella on oikeus hakea muutosta valittamalla hallintotuomioistuimen päätökseen, jolla hallintotuomioistuin on kumonnut viranomaisen päätöksen tai muuttanut sitä.

Viranomainen saa hakea muutosta valittamalla myös, jos valittaminen on tarpeen viranomaisen valvottavana olevan yleisen edun vuoksi.

Elinkeinoelämän Keskusliitto EK ry:

Viranomaisen lähtökohtainen laaja valitusoikeus johtaisi todennäköisesti hallintoasioiden käsittelyaikojen pitkittymiseen kokonaisuudessaan ja hallinto-oikeusasioiden käsittelymäärien merkittävään kasvamiseen huolimatta siitä, että myös viranomaisen valitus korkeimpaan hallinto-oikeuteen olisi sen myöntämän valitusluvan takana. Laajentamista ei ole perusteltu riittävästi.

Suomen Asianajajaliitto:

Muutoksenhakuoikeuden tarkoituksena ei ole viranomaisen suosiman tulkinnan mahdollistaminen, vaan yksilön oikeusturvan suojaaminen. Viranomaisen tarve oman tulkintansa vahvistamiseksi ei ole riittävä peruste poiketa näiden tavoitteiden toteuttamisesta.

Oikeusministeriö:

Päätöksen tehneen viranomaisen oikeudessa valittaa korkeimpaan hallinto-oikeuteen silloin, kun hallinto-oikeus on muuttanut viranomaisen päätöstä tai kumonnut sen, on kyse oikeuskäytännön yhtenäisyyden ja ennakoitavuuden turvaamisesta niin kuin esityksen perusteluissa on lähemmin kuvattu.

Ehdotusta ei ole tarpeen muuttaa.

112 § Päätöksen perusteleminen eräissä tapauksissa

Hallituksen esitys

112 §
Päätöksen perusteleminen eräissä tapauksissa

Sen estämättä, mitä 87 §:ssä säädetään, hallintotuomioistuimen päätöstä koskevan valituksen ratkaissut tuomioistuin voi korvata päätöksensä perusteluja liittämällä päätökseen alemman tuomioistuimen päätöksen perustelut ja viittaamalla niihin.

Valituslupaa koskeva päätös voidaan perustella esittämällä pelkästään sovelletut lainkohdat, jollei asian luonne edellytä muita perusteluja.

Suomen Asianajajaliitto:

Korkeimmalle hallinto-oikeudelle ei ole perusteltua säätää mahdollisuutta perustella valituslupapäätöstä ainoastaan lainkohtiin viittaamalla.

Oikeusministeriö:

Ehdotuksen mukaan ylemmät tuomioistuimet (korkein hallinto-oikeus ja vakuutusoikeus) voisivat korvata päätöksen perusteluja liittämällä päätökseen alemman tuomioistuimen päätöksen perustelut ja viittaamalla niihin. Tarkoituksena on, että asianosainen voi luottaa asiansa asianmukaiseen käsittelyyn hallintotuomioistuimessa. Kun asianosainen on valittanut asiassaan tuomioistuimeen, on tuomioistuinmenettelyn luotettavuuden kannalta tärkeää, että hän saa tuomioistuimen laatimat perustelut ainakin yhdessä oikeusasteessa.

Valituslupapäätösten yksityiskohtainen perusteleminen olisi vastoin valituslupajärjestelmän tavoitteita, sillä valituslupasääntelyn tarkoituksena on suunnata ylimmän tuomioistuimen voimavaroja erityisesti päätöksen laatimiseen ja perustelemiseen asioissa, joissa on tarpeen saada ylimmän tuomioistuimen perusteltu asiaratkaisu.

Ehdotusta ei ole tarpeen muuttaa.

13 luku. Ylimääräinen muutoksenhaku

114 § Menetetyn määräajan palauttaminen

Hallituksen esitys

114 §
Menetetyn määräajan palauttaminen

Korkein hallinto-oikeus voi palauttaa menetetyn määräajan sille, joka 53 §:ssä tarkoitetun laillisen esteen tai muun erittäin painavan syyn vuoksi ei ole voinut määräajassa panna vireille hallintolainkäyttöasiaa tai vaatia oikaisua päätökseen.

Korkein hallinto-oikeus:

Vähiten tulkinnanvaraa menetetyn määräajan käyttöalan suhteen jättäisi muotoilu, joka mahdollisimman tarkasti vastaisi voimassaolevaa sääntelyä (hallintolainkäyttölain 62 §):

…ei ole voinut määräajassa:
1) panna vireille oikaisuvaatimusta tai hakea muutosta päätökseen; tai
2) ryhtyä muuhun toimenpiteeseen hallintomenettelyssä tai hallintoasian oikeudenkäynnissä.

Oikeusministeriö:

Pykälää voitaisiin selkeyttää korkeimman hallinto-oikeuden ehdotuksen mukaisesti.

Pykälä voisi kuulua seuraavasti (muutokset lihavoitu):

114 §
Menetetyn määräajan palauttaminen

Korkein hallinto-oikeus voi palauttaa menetetyn määräajan sille, joka 53 §:ssä tarkoitetun laillisen esteen tai muun erittäin painavan syyn vuoksi ei ole voinut:
1) panna vireille oikaisuvaatimusta tai hakea muutosta päätökseen; tai
2) ryhtyä muuhun toimenpiteeseen hallintomenettelyssä tai hallintoasian oikeudenkäynnissä*.*

118 § Purkuhakemus

Hallituksen esitys

118 §
Purkuhakemus

Päätöksen purkamista haetaan korkeimmalta hallinto-oikeudelta. Hakemuksessa on ilmoitettava vaatimus ja sen perustelut. Hakemukseen on liitettävä päätös, jota hakemus koskee, sekä ne asiakirjat, joihin hakemus perustuu.

Päätöksen purkamista saa hakea asianosainen sekä viranomainen, jolla on ollut oikeus hakea valittamalla muutosta päätökseen, samoin kuin valtioneuvoston oikeuskansleri ja eduskunnan oikeusasiamies. Lisäksi viranomainen saa hakea oman päätöksensä purkamista.

Päätöksen purkamista ei kuitenkaan saa hakea, jos päätöksestä voidaan tehdä samalla perusteella perustevalitus.

Oikeudenkäynnin osapuoli saa hakea samassa asiassa päätöksen purkamista vain kerran, jollei asiaa ole erityisen painavasta syystä välttämätöntä tutkia uudelleen.

Muun hakijan kuin viranomaisen on päätöksen purkamista koskevassa asiassa käytettävä asianajajaa, julkista oikeusavustajaa tai luvan saaneista oikeudenkäyntiavustajista annetussa laissa tarkoitettua luvan saanutta oikeudenkäyntiavustajaa.

Markkinaoikeus:

Pykälän 2 momentissa olisi syytä säätää, että viranomaisen lisäksi myös hallintotuomioistuin saa hakea oman päätöksensä purkamista (vertaa yleisen lainkäytön osalta esimerkiksi

KKO:2011:106). Mikäli säädettäisiin, niin myös pykälän 5 momentti olisi syytä säätää 2 momentin muutos huomioon ottaen.

Oikeusministeriö:

Ehdotetussa pykälässä säädettäisiin nykyistä tarkemmin tahoista, jotka voivat hakea purkua. Tarkoituksena ei ole ollut muuttaa oikeustilaa tältä osin. Käytännössä myös hallintotuomioistuimella on voinut olla oikeus hakea oman päätöksensä purkua (ainakin KHO:1996 taltionumero 901). Momenttia voitaisiin tältä osin täydentää.

Pykälä voisi kuulua seuraavasti (muutos lihavoitu):

118 §
Purkuhakemus

Päätöksen purkamista haetaan korkeimmalta hallinto-oikeudelta. Hakemuksessa on ilmoitettava vaatimus ja sen perustelut. Hakemukseen on liitettävä päätös, jota hakemus koskee, sekä ne asiakirjat, joihin hakemus perustuu.

*Päätöksen purkamista saa hakea asianosainen sekä viranomainen, jolla on ollut oikeus hakea valittamalla muutosta päätökseen, samoin kuin valtioneuvoston oikeuskansleri ja eduskunnan oikeusasiamies. Lisäksi viranomainen **ja hallintotuomioistuin** saa hakea oman päätöksensä purkamista.*

Päätöksen purkamista ei kuitenkaan saa hakea, jos päätöksestä voidaan tehdä samalla perusteella perustevalitus.

Oikeudenkäynnin osapuoli saa hakea samassa asiassa päätöksen purkamista vain kerran, jollei asiaa ole erityisen painavasta syystä välttämätöntä tutkia uudelleen.

*Muun hakijan kuin viranomaisen **ja hallintotuomioistuimen** on päätöksen purkamista koskevassa asiassa käytettävä asianajajaa, julkista oikeusavustajaa tai luvan saaneista oikeudenkäyntiavustajista annetussa laissa tarkoitettua luvan saanutta oikeudenkäyntiavustajaa.*

14 luku. Päätöksen täytäntöönpano ja hallintotuomioistuimen väliaikaiset määräykset

123 § Hallintotuomioistuimen määräys päätöksen täytäntöönpanosta ja muu väliaikainen määräys

Hallituksen esitys

123 §
Hallintotuomioistuimen määräys päätöksen täytäntöönpanosta ja muu väliaikainen määräys

Hallintotuomioistuin voi valituksen ollessa vireillä kieltää päätöksen täytäntöönpanon, määrätä täytäntöönpanon keskeytettäväksi tai antaa päätöksen täytäntöönpanoa koskevan muun määräyksen. Täytäntöönpanomääräys voidaan kohdistaa myös osaan päätöksestä.

Hallintotuomioistuin voi myös muussa sen käsiteltävänä olevassa hallintolainkäyttöasiassa kuin valitusasiassa antaa asianosaisen oikeuden tai edun toteuttamista turvaavan väliaikaisen määräyksen.

Tuomioistuin voi asettaa määräyksen tehosteeksi uhkasakon.

Vaatimus määräyksen antamiseksi tehdään sille tuomioistuimelle, joka on toimivaltainen käsittelemään pääasian. Vaatimus on käsiteltävä kiireellisenä.

Korkein hallinto-oikeus

Korkein hallinto-oikeus on perustuslakivaliokunnalle antamassaan lausunnossa pitänyt erittäin kannatettavana, että käräjäoikeuksien toimivallasta poistetaan turvaamismääräysten antaminen koskien hallintolainkäytön järjestyksessä käsiteltäviä asioita. Korkeimman hallinto-oikeuden kokemuksen mukaan määräyksiä on voitu hakea myös väärässä tarkoituksessa. Käräjäoikeuksilla ei myöskään ole ollut riittävää asiantuntemusta arvioida, miten määräykset vaikuttavat toisaalla vireillä olevaan prosessiin.

Helsingin hallinto-oikeus:

Epäselväksi jää, mitä kaikkia asioita hallinto-oikeuden toimivaltaan siirtyvät 123 §:n 2 momentin mukaiset turvaamismääräykset hallintolainkäyttöasioissa voivat sisältää.

Itä-Suomen hallinto-oikeus:

Ennakollista oikeussuojaa tulisi voida saada myös hallintoasioissa. Julkista valtaa valvovaa tuomioistuinkontrollia ei tulisi kaventaa (katso korkeimman oikeuden lausunto 21.8.2017, jonka mukaan on perusteltua, että yksityinen henkilö voi hakea ennakollista oikeussuojaa myös julkista valtaa vastaan. Tällaisia tilanteita voi esiintyä myös hallintoasioissa).

Oikeusministeriö:

Laissa ei ole mahdollista luetella, mitä asioita turvaamismääräykset voisivat koskea.

Käräjäoikeudesta on käytännössä vain harvoin haettu hallintoasiaa koskevaa turvaamismääräystä. Pykäläehdotuksen mukaan hallintotuomioistuin voisi nykyistä laajemmin antaa täytäntöönpanokelpoista oikeusturvaa väliaikaisesti ennen kuin asiassa on annettu lainvoimainen päätös. Tarvittaessa hallintotuomioistuin voi ratkaista väliaikaista määräystä koskevan asian nopeasti. Hallintotuomioistuimen väliaikainen määräys ei edellytä vakuuden asettamista.

Ehdotusta ei ole tarpeen muuttaa.

15 luku. Voimaantulo

125 § Voimaantulo

Hallituksen esitys

125 §
Voimaantulo

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

Tällä lailla kumotaan hallintolainkäyttölaki (586/1996).

Korkein hallinto-oikeus:

Ehdotetun valituslupajärjestelmää koskevan sääntelyn pikainen voimaantulo on keskeistä. Mikäli laki ei voisi tulla kokonaisuudessaan voimaan pian, tulisi kuitenkin säätää, että ehdotettu valituslupasääntely tulisi voimaan viivytyksettä.

Oikeusministeriö:

Tarkoituksena on, että ehdotettu laki tulisi voimaan vuoden 2020 alussa. Käytännössä valituslupamenettelyä ei voitaisi saattaa voimaan merkittävästi tätä ajankohtaa aiemmin. Tarkoituksena on, että valtiovarainministeriössä valmistellaan erikseen kunnallisvalitusta koskevat valituslupasäännökset. Selkeyden vuoksi olisi perusteltua, että hallintovalitusta ja kunnallisvalitusta koskevat valituslupasääntelyn muutokset tulisivat voimaan samaan aikaan.

Ehdotusta ei ole tarpeen muuttaa.

126 § Siirtymäsäännökset

Hallituksen esitys

126 §
Siirtymäsäännökset

Muutoksenhaussa ennen tämän lain voimaantuloa tehtyyn hallintoviranomaisen tai hallintotuomioistuimen päätökseen sovelletaan tämän lain voimaan tullessa voimassa olleita säännöksiä. Ylimääräiseen muutoksenhakuun sovelletaan tämän lain voimaan tullessa voimassa olleita säännöksiä kuitenkin vain, jos se on pantu vireille ennen tämän lain voimaantuloa.

Tämän lain voimaan tullessa hallintotuomioistuimessa tai muussa valitusviranomaisessa vireillä olevat asiat käsitellään tässä hallintotuomioistuimessa tai valitusviranomaisessa loppuun soveltaen tämän lain voimaan tullessa voimassa olleita säännöksiä.

Sen estämättä, mitä 1 ja 2 momentissa säädetään, sovelletaan hallintotuomioistuimessa tämän lain voimaan tullessa vireillä olevassa asiassa valitusosoitukseen ja tiedoksiantoon tätä lakia.

Käyntiosoite	Postiosoite	Puhelin	Faksi	Sähköpostiosoite
Eteläesplanadi 10 HELSINKI	PL 25 00023 VALTIONEUVOSTO	02951 6001	09 1606 7730	oikeusministerio@om.fi

Helsingin hallinto-oikeus:

Siirtymäsäännöksissä on todettava selkeästi, tarkoitetaanko pykälän 1 momentissa ennen lain voimaantuloa tehdyllä päätöksellä alkuperäistä hallintopäätöstä vai siitä mahdollisesti tehtyä oikaisupäätöstä ja kumpaa lakia sovelletaan uudelleenkäsittelytilanteessa, jossa viranomainen on tehnyt uuden päätöksen palautuksen johdosta.

Oikeusministeriö:

Valituslupasääntelyn laajeneminen pääsäännöksi on keskeinen muutos nykyiseen sääntelyyn verrattuna. Selkeyden vuoksi olisi perusteltua, että ehdotettu valituslupasääntely tulisi voimaan samaan aikaan kuin kuntalain vastaava sääntely, jota valmistellaan erikseen valtiovarainministeriössä.

Pykälässä tarkoitetaan päätöksellä muutoksenhaun kohteena kyseessä olevassa oikeusasteessa olevaa päätöstä. Jos hallintopäätöksestä on tehty oikaisuvaatimus, josta on valitettu hallintotuomioistuimeen, päätöksellä tarkoitetaan oikaisuvaatimuspäätöstä. Jos hallintotuomioistuin on kumonnut valituksen kohteena olevan päätöksen ja palauttanut asian hallintoviranomaiselle uudelleen käsiteltäväksi, muutoksenhaussa tähän uuteen päätökseen sovelletaan ehdotettua uutta lakia.

Ehdotusta ei ole tarpeen muuttaa.

2 Laki hallinto-oikeuslain muuttamisesta (4. lakiehdotus)

Hallituksen esitys

12 §

Hallinto-oikeuden päätösvaltaisuus

— —

Jos valitus tai muussa hallintolainkäyttöasiassa esitetyt vaatimukset on peruutettu kokonaan, yksi lainoppinut jäsen voi tehdä siitä johtuvan ratkaisun. Yksi lainoppinut jäsen voi ratkaista myös asian, jossa on kysymys siitä, onko valitus tai muu hallintolainkäyttöasia pantu vireille määräajassa, sekä päättää siitä, onko hallinto-oikeus toimivaltainen käsittelemään siellä vireille pannun asian. Yksi lainoppinut jäsen voi päättää oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annetun lain (/) 14 luvussa tai muussa laissa tarkoitetun täytäntöönpanoa koskevan tai muun väliaikaisen määräyksen antamisesta. Yksi lainoppinut jäsen voi päättää, että asiassa toimitetaan suullinen valmistelu, suullinen käsittely, katselmus tai tarkastus, ja tehdä niiden toimittamiseen liittyvät ratkaisut sekä päättää myös muista asian valmisteluun liittyvistä toimenpiteistä. Yksi lainoppinut jäsen voi myös hylätä suullisen käsittelyn, suullisen valmistelun, katselmuksen tai tarkastuksen toimittamista koskevan vaatimuksen. Yksi lainoppinut jäsen tai esittelijä voi suorittaa tarkastuksen.

Hallinto-oikeuden päätösvaltaisuudesta asiassa, joka koskee oikeudenkäynnin julkisuutta hallinto-oikeudessa, säädetään oikeudenkäynnin julkisuudesta hallintotuomioistuimissa annetussa laissa (381/2007). Hallinto-oikeuden päätösvaltaisuudesta asiassa, joka koskee tuomarin esteellisyyttä, säädetään oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annetun lain 5 §:ssä.

Helsingin hallinto-oikeus:

Hallinto-oikeuslain 12 §:n muuttamista koskevan esityksen perusteella jää epäselväksi, voiko lainoppinut jäsen yksin toimittaa suullisen valmistelun. Tämä mahdollisuus tulee lisätä lakiin tai asian tulee selkeästi ilmetä laista, jos näin on jo nyt tarkoitettu. Hallinto-oikeuslakia tulee myös muuttaa siten yhdenmukaiseksi lain oikeudenkäynnistä hallintoasioissa kanssa, että myös siinä käytetään käsitettä järjestäminen toimittamisen sijaan.

Hämeenlinnan hallinto-oikeus:

Pykälässä tulisi säätää, että yksi tuomari voisi toimittaa suullisen valmistelun. Säännös myös hallinto-oikeuslain 12 §:ssä.

Oikeusministeriö:

Hallinto-oikeuslain ehdotetun 12 §:n mukaan yksi lainoppinut jäsen voisi päättää, että asiassa toimitetaan suullinen valmistelu, tehdä sen toimittamiseen liittyvät ratkaisut sekä päättää myös muista asian valmisteluun liittyvistä toimenpiteistä. Yksi lainoppinut jäsen voisi myös hylätä suullisen käsittelyn toimittamista koskevan vaatimuksen.

Selvyyden vuoksi ehdotetaan hallinto-oikeuslain 12 §:n 3 momenttiin mainintaa siitä, että yksi lainoppinut jäsen voisi myös toimittaa suullisen valmistelun.

Pykälän 3 momentti voisi kuulua seuraavasti (muutos lihavoitu):

Jos valitus tai muussa hallintolainkäyttöasiassa esitetyt vaatimukset on peruutettu kokonaan, yksi lainoppinut jäsen voi tehdä siitä johtuvan ratkaisun. Yksi lainoppinut jäsen voi ratkaista myös asian, jossa on kysymys siitä, onko valitus tai muu hallintolainkäyttöasia pantu vireille määräajassa, sekä päättää siitä, onko hallinto-oikeus toimivaltainen käsittelemään siellä vireille pannun asian. Yksi lainoppinut jäsen voi päättää oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annetun lain (/) 14 luvussa tai muussa laissa tarkoitetun täytäntöönpanoa koskevan tai muun väliaikaisen määräyksen antamisesta. Yksi lainoppinut jäsen voi päättää, että asiassa toimitetaan suullinen valmistelu, suullinen käsittely, katselmus tai tarkastus, ja tehdä niiden toimittamiseen liittyvät ratkaisut sekä päättää myös muista asian valmisteluun liittyvistä toimenpiteistä. Yksi lainoppinut jäsen voi myös hylätä suullisen käsittelyn, suullisen valmistelun, katselmuksen tai tarkastuksen toimittamista koskevan vaatimuksen. ***Yksi lainoppinut jäsen voi toimittaa suullisen valmistelun.*** *Yksi lainoppinut jäsen tai esittelijä voi suorittaa tarkastuksen.*

3 Erityiskysymykset

3.1 Lakialoite 1/2015 vp

Lakialoitteessa on ehdotettu viranomaisen valitusoikeutta koskevan yleissäännöksen (hallintolainkäyttölain 6 §:n 2 momentti) muuttamista niin, että siitä poistetaan säännös julkisen edun valvontaan perustuvasta viranomaisen valitusoikeudesta.

Suomen Yrittäjät ry:

Viranomaisen valitusoikeutta koskeva säännös ei ole ongelmaton. Koska säännös aiheuttaa epävarmuutta niin yrityksille kuin lain soveltajille, tulisi säännöksen poistamisen mahdollisuutta selvittää.

Oikeusministeriö:

Viranomaisen valitusoikeuden perusteluja on tarkasteltu hallituksen esityksessä. Viranomaisen valitusoikeus perustuu käytännössä yleensä erityissäännöksiin. Yleissäännös viranomaisen valitusoikeudesta tulee käytännössä vain harvoin sovellettavaksi. Valiokunnalle annetuissa muissa lausunnoissa on laajasti ja perustellusti kannatettu viranomaisen valitusoikeutta koskevan yleissäännöksen säilyttämistä ja vastaavan sääntelyn sisällyttämistä myös uuteen prosessilakiin.

Oikeusministeriö ei kannata lakialoitteen hyväksymistä.

3.2 Kuntalain suhde valituslupasääntelyyn

Korkein hallinto-oikeus:

Kuntalain jatkovalitusta koskevan sääntelyn informatiivisesta merkityksestä huolimatta saattaa sääntelyn sanamuoto aiheuttaa tulkintakysymyksiä, minkä takia olisi tärkeää todeta selvästi, että valituslupajärjestelmä kohdistuu myös kunnallisvalituksiin. Kuntalain 142 §:n 1 momentin ensimmäisen virkkeen loppuun voitaisiin lisätä sanat ”siten kuin oikeudenkäynnistä hallintotuomioistuimissa säädetään”.

Professori Mäenpää:

Kuntalaissa oikeutta kuntalain mukaisen jatkovalituksen tekemiseen ei ole sidottu hallintolainkäyttölain soveltamiseen, joten hallinto-oikeuden päätökseen kunnallisvalitusta koskevassa asiassa saisi hakea muutosta valittamalla korkeimpaan hallinto-oikeuteen ilman valituslupaa.

Valtiovarainministeriö:

Kuntalain (410/2015) 16 luvussa säädetään kunnallisvalituksesta, joka on hallintolainkäyttölaissa säädettyyn hallintovalitukseen nähden itsenäinen valituslaji. Kuntalaissa säädettyyn kunnallisvalitukseen ei sovelleta hallintolainkäyttölakia eikä ehdotettua oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annettavaa lakia siltä osin kuin kunnallisvalituksesta on säädetty kuntalaissa erikseen. Tämä ilmaistaan kuntalain 16 luvun lopussa 144 §:ssä, jonka mukaan ”kunnallisvalitukseen sovelletaan muuten, mitä hallintolainkäyttölaissa säädetään”.

Kuntalain jatkovalitusta koskevan 142 §:n mukaan hallinto-oikeuden päätöksestä saa valittaa korkeimpaan hallinto-oikeuteen. Kuntalain mukaista jatkovalituksen tekemistä ei ole kyseisessä säännöksessä sidottu hallintolainkäyttölain soveltamiseen, joten hallinto-oikeuden päätökseen kunnallisvalitusta koskevassa asiassa saa hakea muutosta valittamalla korkeimpaan hallinto-oikeuteen ilman valituslupaa. Tähän tulkintaan päätyvät myös valiokunnan kuulemat asiantuntijat lausunnoissaan (professori Mäenpää).

Kuntalain kunnallisvalitusta koskevaa sääntelyä ei toisaalta sovelleta silloin, kun muutoksenhausta säädetään siitä poikkeavasti esimerkiksi kunnan tehtäviä koskevissa erityislaeissa. Vuoden 2018 alusta voimaan tulleilla laeilla 975-978/2017 valituslupasääntely on laajennettu maankäyttö- ja rakennusasioissa kuten kaava-asioissa sekä hallintovalituksen että kunnallisvalituksen mukaisiin asioihin. Edellä mainittujen lakimuutosten jälkeen valituslupajärjestelmä ei edelleenkään koske muita kunnallisvalituksen alaan kuuluvia asiaryhmiä kuin maankäyttö- ja rakennusasioita ja niitä ympäristönsuojelulain, vesilain ja maa-aineslain asioita, joissa on kyseisessä laissa säädetty tehtäväksi kunnallisvalitus.

Valituslupasääntelyn soveltaminen kunnallisvalitukseen suoraan kuntalain perusteella edellyttäisi siten kuntalain muuttamista. Valtiovarainministeriön näkemyksen mukaan kuntalain muutos ei ole luonteeltaan sellainen, joka voitaisiin tehdä yleislakia koskevan eduskuntakäsittelyn yhteydessä, vaan se edellyttää laajempaa valmistelua ja erillisen hallituksen esityksen antamista.

Parhaillaan on käynnissä kuntien ja maakuntien muutoksenhakujärjestelmän kehittämistä koskeva valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoimintaan kuuluva tutkimushanke. Hankkeen toteuttamisesta vastaa Lapin yliopiston oikeustieteellinen tiedekunta ja hanke päättyy helmikuussa 2019. Tutkimukseen sisältyy myös kunnallisvalitusta ja valituslupasääntelyä koskeva osio, jossa tarkastellaan valituslupasääntelyn vaikutuksia kunnallisvalitukseen muun muassa korkeimman hallinto-oikeuden kunnallisasioita koskevan oikeustapausanalyysin perusteella. Kuten valtiovarainministeriön 8.1.2019 lakivaliokunnalle antamassa asiantuntijalausunnossa todetaan, hankkeen tulosten perusteella tullaan arvioimaan myös tarvetta muuttaa kuntalakia valituslupasääntelyn osalta.

Valtiovarainministeriö pitää tärkeänä, että oikeustila kunnallisvalituksen ja valituslupasääntelyn osalta on selkeä oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annettavan lain tullessa voimaan. Mahdollinen hallituksen esitys kuntalain muuttamisesta on siten tarkoituksenmukaista valmistella niin, että lakimuutosten voimaantulo voidaan sovittaa yhteen oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annettavan lain valituslupaa koskevan säänteln voimaantulon kanssa.

Oikeusministeriö:

Kuntalaki ei sisälly tämän hallituksen esityksen liitelakeihin. Tarvittavat muutokset valmistellaan erikseen valtiovarainministeriössä.

3.3 Lastensuojelulain tarkistaminen

Korkein hallinto-oikeus:

Valituslupajärjestelmä olisi ulotettava hallinto-oikeuden päätöksiin näissä asiaryhmissä, mukaan lukien huostaanottoasiat ja sijaishuoltoon sijoittaminen. Hallinto-oikeusvaiheen antama oikeussuoja turvaa kaikissa lastensuojelun asiaryhmissä asian laadun ja merkittävyyden edellyttämät oikeusturvatakeet.

Professori Mäenpää:

Hallintoprosessilakiehdotuksen 107 §:n 1 momentin mukainen valituslupasääntely koskee valittamista hallinto-oikeuden päätöksestä lastensuojelulain nojalla tehdyistä päätöksistä, koska lakiehdotuksen 127 §:n viittaussäännöksen mukaan hallintoprosessilain valituslupasääntely tulee sovellettavaksi tilanteissa, joissa erityislaissa säädetään sovellettavaksi hallintolainkäyttölakia. Lastensuojeluasioissa hallinto-oikeus ratkaisee asian yleensä ensimmäisenä asteena. Lisäksi oikeusturvan tarve on erityisen korostunut lapsen suojelua koskevissa asioissa, jotka voivat koskea myös lapsen vapauden rajoittamista. Nämä seikat puoltavat laintasoista erityissääntelyä.

Sosiaali- ja terveysministeriö:

Sosiaali- ja terveysministeriössä valmistellaan uuden yleislain johdosta tarvittavat muutokset lastensuojelulakiin vuoden 2019 aikana.

Oikeusministeriö:

Lastensuojelulakiin sisältyy viittauksia tiettyihin hallintolainkäyttölain pykäliin. Viittaukset on syytä päivittää vastaamaan uutta lakia oikeudenkäynnistä hallintoasioissa ennen sen voimaantuloa.

Lastensuojelulain mukaan tahdonvastaisesta huostaanotosta ja sijaishuoltoon määräämisestä päättää ensi asteena hallinto-oikeus sosiaaliviranomaisen hakemuksesta. Lastensuojelulaissa ei nykyisin ole näiden päätösten osalta valituslupasääntelyä muutoksenhaussa korkeimpaan hallinto-oikeuteen.

Lastensuojelulaki ei sisälly hallituksen esityksen liitelakeihin. Tarvittavat muutokset valmistellaan erikseen sosiaali- ja terveysministeriössä.

3.4 Säädösten yhteensovittaminen

Sote- ja maakuntauudistukseen sisältyvät lait

Tarkoituksena on, että tarvittavat yhteensovitukset valmistellaan ministeriöissä erikseen sen jälkeen kun sote- ja maakuntauudistukseen sisältyvät lait sekä laki oikeudenkäynnistä hallintoasioissa ja siihen liittyvät lait (HE 29/2018 vp) on hyväksytty eduskunnassa.

Muita yhteensovitettavia lakeja

Eduskuntakäsittelyssä on sovitettava lakiteknisesti yhteen seuraavat säännökset:

Ulkomaalaislaki (43. lakiehdotus)

-eduskunnassa vireillä olevassa ulkomaalaislain muuttamista koskevassa esityksessä (HE 217/2018 vp) ehdotettu ulkomaalaislain 190 a §:n muutos on sovitettava yhteen ehdotetun uuden prosessilain kanssa

Polttoainemaksulaki (49. lakiehdotus)

-eduskunnassa hyväksytyt polttoainemaksulain 19 §:n ja 23 a §:n muutokset (laki 996/2018 vp) on otettava huomioon uuden prosessilain eduskuntakäsittelyssä

Ajoneuvoverolaki (50. lakiehdotus)

- eduskunnassa hyväksytty 48 §:n muutos (laki 943/2018) on otettava huomioon uuden prosessilain eduskuntakäsittelyssä

Veronkantolaki (52. lakiehdotus)

- 52. lakiehdotuksessa ehdotetaan muutosta voimassa olevaan veronkantolakiin (769/2016), joka on kumottu, mutta on voimassa 31.10.2019 asti
-uusi veronkantolaki (11/2018) tulee voimaan 1.11.2019, joten se tulisi voimaan ennen uuden prosessilain ja siihen liittyvän vanhan veronkantolain muutoksen (52. lakiehdotus) voimaantuloa
-esillä olevassa uutta prosessilakia koskevassa hallituksen esityksessä (HE 29/2018 vp) ehdotetaan samansisältöisiä muutoksia molempiin veronkantolakeihin (52. ja 53. lakiehdotus)
- tarkoituksena on, että uusi prosessilaki ja siihen liittyvät lait (HE 29/2018 vp) tulevat voimaan vuoden 2020 alussa
- 52. lakiehdotus voitaisiin hylätä uuden prosessilain eduskuntakäsittelyssä

Muussa lainsäädännössä olevat viittaukset voimassa olevaan hallintolainkäyttölakiin

Yleisviittaukset hallintolainkäyttölakiin on erikseen muutettava viittauksiksi oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annettuun lakiin. Tarkoituksena on, että oikeusministeriö informoi asiasta muita ministeriöitä, kun HE 29/2018 vp on hyväksytty eduskunnassa.

Yleisviittausten lisäksi on ennen uuden prosessilain voimaantuloa tarpeen tarkistaa, että muuhun lainsäädäntöön sisältyvät viittaukset voimassa olevan hallintolainkäyttölain tiettyihin pykäliin on muutettu vastaamaan uutta prosessilakia.

Käyntiosoite	**Postiosoite**	**Puhelin**	**Faksi**	**Sähköpostiosoite**
Eteläesplanadi 10 HELSINKI	PL 25 00023 VALTIONEUVOSTO	02951 6001	09 1606 7730	oikeusministerio@om.fi